

*CONSUETA NOVA
DE LA
SANTA ESGLÉSIA CATEDRAL DE VALÈNCIA
PER ALS TOCS MANUALS I AUTOMÀTICS
DE LES CAMPANES*

Campaners de la Catedral de València

CONSUETA NOVA DE LA CATEDRAL DE VALÈNCIA

Relació justificada dels tocs, manuals i automàtics, interpretats al Campanar Nou de la Catedral de València, dit "Campanar del Micalet", després de la seua restauració

La Consueta està basada en la del Dr. Theodosio de Herrera y Bonilla, Mestre de cerimònies de la Santa Metropolitana Església de València, en 1705, millorada per les aportacions de la Consueta de Rafael Aguado Romaguera de 1917 i adaptada als canvis litúrgics i a les necessitats actuals en 1993 pel Gremi de Campaners Valencians, responsable del toc de les campanes d'aquesta Santa Església Catedral.

La Consueta marca els tocs d'acord amb la tradició, i tenint en compte les onze campanes històriques de la Seu, amb un notable canvi, marcat per la motorització de 1968: la campana Bàrbera es gastava sols per als repics i per als cors dobles de primera i de segona classe, que en aquesta Santa Església Catedral tenen el nom de Bisbal de dos parades i Bisbal d'una parada, respectivament, mentre que l'Arcís voltejava per als dobles, simples i fèries. L'electrificació va invertir radicalment l'ús de les campanes, i és ara la Bàrbera, de so tan peculiar, la qual s'encarrega d'anunciar els cors diaris. Com a conseqüència els tocs manuals dels cors seguiran estrictament la Consueta de Herrera, amb el sol canvi, que suposa una millora sonora evident, de tocar l'Arcís repicant el Pau tant per als cors bisbals com per als repics, en compte de la Bàrbera amb el repic de la Caterina, toc que queda reservat per al senyal a les parròquies.

Així mateix, i seguint a Herrera, els vols de les campanes seran sols de les cinc campanes grans: no se tocan mas, porque ninguna de las otras dicen bien con estas. No obstant, considerant l'aportació més recent (ja que a partir dels darrers anys del segle XIX voltejaven les onze campanes per les tres festes principals i les extraordinàries) cal tenir en compte els villancicos, és a dir la combinació de les campanes menors amb una de les grans, la Maria, el Jaume o el Manuel per a marcar certes festes de l'any litúrgic com ara el Corpus, la Mare de Déu o l'Assumpció, reservant un únic vol general per al mig dia del Corpus Christi, o amb motiu de festes realment extraordinàries.

Els tocs són interpretats pel Gremi de Campaners Valencians, una associació cultural, amb el fi d'investigar, divulgar i tocar les campanes de València i de manera principal les d'aquesta Santa Església Catedral. Els tocs de la vespra a mig dia queden dificultats per la múltiple ocupació laboral dels agremiats, quedant substituïts pels vols o els repics a les 12 del dia de la festa, ajudant així a construir l'ambient sonor festiu de la Ciutat Vella. Aquesta solució ja era apuntada per Herrera en el cas dels canvis de festes por lluias ô lodos.

Per tant, i en tot el que no estiga marcat per aquesta Consueta Nova, es seguirà, com a referència i com a base, el que diu Herrera en la seua, tenint en compte els matisos d'Aguado, que ja suposen una adaptació a una realitat social, cultural i litúrgica més pròximes a les nostres.

CONSUETA NOVA DE LA CATEDRAL DE VALÈNCIA

1. - *El Campanar i les campanes*

El Campanar Nou de la Catedral o Torre del Micalet

El Campanar Nou de la Catedral fou fet, com a torre exempta, a partir de 1381, com assegura la inscripció lapidària de la seua base: *Aquest campanar fonch comensat en lany de la Nativitat de Nostre Senyor Deu Jesuchrist MCCCLXXXI. Reynant en Aragó lo molt alt Rey En Pere. Estant de Bisbe en Valencia lo molt alt En Jaume fill del alt infant En Pere e cosin germa del dit Rey.*

Durant molts segles fou nomenat Campanar Nou en contraposició al Campanar Vell, existent en l'àrea de l'antiga Capella Capítular, ara del Sant Calze. Fou començat per Andreu Julià en 1381, i continuat per Pere Balaguer, el constructor de la Porta dels Serrans, en torn a 1414, quedant acabat cap a 1425. En la terrassa superior tingué vàries estructures de fusta o gàbies, d'on penjava la gran campana horària, i en una època tan tardana com 1794 fou feta l'espadanya, on estan les campanes dels quarts i de les hores.

La campana major, el seny de les hores, fou dedicada a Sant Miquel, i prengué el nom de **Micalet**, per batejar-la el dia del Sant Arcàngel, el protector de les altures. Poc a poc, el nom de la campana esdevingué, metafòricament, el de la torre, tot i que oficialment es parla del Campanar de la Catedral o de la Torre del Micalet.

El Campanar té tres habitatges, el menor dit la **càrcel** o el **refugi**, on malvivien aquells qui s'havien acollit al dret d'asil de la Catedral.

La segona sala, la **casa del campaner**, de planta octogonal i coberta amb arqueria gòtica com totes les altres, estava, fins a fa poc temps, dividida en dos nivells d'habitació. La restauració ha recuperat un ample espai museable, fent desaparèixer al mateix temps una valuosa col·lecció de grafitto dels antics campaners. El darrer qui va habitar aquesta casa fou Marià Folch, qui va ser campaner al llarg de 58 anys, jublant-se en 1903. Altres campaners posteriors, que ja no vivien en la torre, foren Rafael Aguado Romaguera, qui deixà les campanes en 1943, Josep Estellés fins a 1961 i Enric Pla, qui va entrar de campaner l'1 de desembre de 1961 i va patir un greu accident el 25 de juliol de 1965, continuant tocant de manera irregular, ajudat pels seus fills, fins a l'electrificació de les campanes a mitant de 1968, per obra de Germán Roses, d'Atzeneta d'Albaida.

La tercera habitació, el **campanar**, conté les campanes, i fou afectada parcialment per les obres del 1968: a banda de les truges de fusta antigues, que foren destruïdes, llevaren les portes de fusta que cobrien parcialment les finestres del Campanar i que actuaven de caixa de ressonància- També fou desfeta en part la tarima per voltejar manualment les campanes.

El **rellotge** de forja, instal·lat al carrer del Micalet, fou dismuntat, així com les torres metàl·liques que transmetien els impulsos necessaris per al toc dels quarts i de les hores i una escaleta de ferro fos que permetia d'accedir a la campana dels Quarts.

La terrassa, en la summitat del Campanar, és la part normalment accessible al públic. En el seu centre es troba l'espadanya d'on pengen el Micalet i la campana dels quarts. La restauració duta avant pel Ministerio de Cultura va modificar intensament aquest terrat del qual es pot veure la millor vista de la present ciutat de València. Les lloses seculares foren recubertes de noves pedres, tapant així els forats del sostre de la sala de les campanes, que permetien desplaçar fàcilment les grans masses dels bronzes d'un costat a altre. Desaparegué una escala de ferro fos que permetia accedir a les campanes del rellotge, així com la torreta metàl·lica, antiestètica però necessària segons la tecnologia del moment, per tocar els quarts i les hores. Les pedres que procedents de l'antic apitrador estaven dipositades en el basament d'aquesta estructura de ferro foren passades a la Sala de les Campanes (tot i que ara es troben en la Casa del Campaner). No sembla que aquestes pedres, que formaven part de la barana pètreea medieval, foren utilitzades com a model de l'actual. També desaparegué la barana de ferro existent i que sols tenia poc més d'un segle d'existència.

CONSUETA NOVA DE LA CATEDRAL DE VALÈNCIA

Obres de restauració recents

En 1981 començaren les obres de restauració del Campanar i de reconstrucció de l'apitrador de pedra, en substitució d'una barana de ferro del segle XIX. Les obres, acabades en març de 1984, silenciaren les campanes elèctriques durant un llarg temps. Foren canviades o consolidades les pedres en mal estat, i els escalons, gastats pel temps i pel pas de campaners i de visitants, es cobriren amb unes plaques de pedra que els regularitzaren. També fou canviat l'asolat de la primera i segona sala, amb la conseqüent pèrdua de l'empedrat original.

La visita de l'Alcaldessa en 1989 va suposar que l'Ajuntament de València donara una subvenció al Gremi de Campaners Valencians per a canviar els mecanismes de les campanes elèctriques i permetre el toc del Micalet, la campana de les hores, muda des de feia més de trenta anys.

El préstec de les tres campanes més antigues per a la seua mostra en el Pavelló de la Comunitat Valenciana de l'Expo 92 a Sevilla, permeté, a partir de gener del mateix any, la restauració de les campanes abans electrificades, a compte de la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència de la Generalitat Valenciana. Les truges, fetes per France Carillons, de Toulouse, foren instal·lades per Gervit, S. L., de València. Es referen sis truges de fusta, substituïnt la biga de ferro dels tiples per una de fusta i llevant cinc dels sis motors per als vols elèctrics, deixant només un per al toc automàtic i quotidià de la Bàrbera, la campana del cor.

En novembre de 1993 la Generalitat Valenciana concedia una ajuda per a reconstruir les finestres de fusta que cobriren, fins a 1968, la sala de les campanes, i que servien per a crear una sala de ressonància que expandeix els sons de les campanes en totes les direccions. El treball fou fet per José Ramón y Hueso, un fuster tradicional el qual també fabricà les noves matraques en 1994.

El 30 d'abril de 2005 es baixà la campana El Manuel per ser restaurada. S'encarregà dels treballs l'empresa Electrorecamp S.L. (Atzeneta d'Albaida) i es va pagar la restauració amb aportacions de l'associació de Campaners de la Catedral de València, amb la subvenció anual de l'Ajuntament de València i una altra subvenció concedida per la Generalitat Valenciana. El juny de 2006, i després de ser exposada durant tres dies a la porta dels ferros de la Catedral, és pujada i instal·lada novament al seu lloc del campanar.

Tocs manuals de campanes

El 2 de juny de 1988, dia del Corpus Christi, tornaren a tocar manualment les campanes, voltejant per a la festa. També tocaren el 9 d'octubre del mateix any, 750 aniversari de la Conquesta de València. Uns mesos més tard, el 21 de gener de 1989, quedava constituït formalment, en la sala de les campanes, i poc abans del toc de la vespra de Sant Vicent Màrtir, el Gremi de Campaners Valencians, encarregat dels tocs, de la difusió i de la conservació de les instal·lacions.

Les campanes per als tocs ordinaris i extraordinaris

El Campanar Nou de la Santa Església Catedral de València compta amb onze campanes per als tocs ordinaris i extraordinaris de les quals totes poden voltejar i deu també estan preparades per al repic, ja que el batall de la Bàrbera no té peçonet per passar-li un ganxo, d'acord amb les més antigues tradicions. En la part superior de la torre, en una zona distinta, hi ha dues campanes més, dedicades a marcar, de manera regular i repetida, el transcurs dels quarts i les hores. De manera excepcional, la gran campana de les hores, el Micalet, també repica per a ocasions extraordinàries.

En les Consuetes antigues, així com en els escrits dels segles XV i XVI, es parla dels senys i de les morlanes de la Catedral. Possiblement ni els senys ni les morlanes pogueren voltejar, i tocaven únicament a mig vol, però arribant a deixar les campanes dretes, com ara s'acostuma. Els senys són, sens dubte, les cinc campanes grans, que són utilitzades, en totes les Consuetes, en els vols de festa. En el segle XV eren lo Vicent, lo Esquellot (després l'Andreu), lo Jaume, lo Manuel i la Maria. Les morlanes pròpiament dites eren la Morlana (ara la Caterina) i L'Altra Morlana (ara la Bàrbera), però aquest nom genèric el debien de tindre totes les campanes menors: Les Xiques, és a dir La Xica (ara l'Úrsula) i La Despertada (ara la Violant), així com L'Arcís (de mateix nom actual) i La Vedada (ara el Pau).

CONSUETA NOVA DE LA CATEDRAL DE VALÈNCIA

Ordenació de menor a major			
Documentació medieval		Cultura tradicional	
Les Morlanes	La Xica	Els Tiples	L'Úrsula
	La Despertada		La Violant
	La Morlana		La Caterina
	L'Altra Morlana		La Bàrbera
	L'Arcís		L'Arcís
	La Vedada		El Pau
Els Senys	Lo Vicent	Les Cinc Grans	El Vicent
	Lo Esquellot		L'Andreu
	Lo Manuel		El Manuel
	Lo Jaume		El Jaume
	La Maria		La Maria

L'Eloi

En 1942 introduïren la campana L'Eloi, procedent del campanar de Santa Caterina, creent que, pel mal estat de l'edifici, anava a procedir-se al seu enderrocament total, però l'església fou posteriorment restaurada. Altres dues campanes de la desapareguda parròquia foren dutes al Campanar de Sant Martí, on les refongueren en els anys 60. Aquesta nova campana, forastera, forçada a estar en un Campanar que no és el seu, no sona en cap dels tocs d'aquesta Santa Església Catedral, per no formar part ni de les Consuetes ni del conjunt sonor original. L'Eloi, que es troba a l'espera d'un destí definitiu, porta la següent inscripció: + S.N ELOY VENERADO EN LA PARROQUIAL DE S.A CATALINA MARTIR DE VALENCIA + ANO 1846 + M.L M.ZO M. F.. és a dir: Sant Eloi, venerat a la parròquia de Santa Caterina Màrtir de València. Any 1846. Em va fer Manuel Monzó.

L'Úrsula

L'Úrsula té la següent inscripció: + *ih̄s. benedictus deus in donis suis et sancts, que vol dir Jesús. Beneït siga Déu pels seus dons i Sant.* Sanchis Sivera¹ diu que fou feta per Antoni Martín, francès de Langres, el qual cobrà el 4 de juny de 1438 per fer el Manuel, el Vicent, la vedada, el despertador i aquesta xiqua. De les cinc campanes esmentades sols resta aquesta que després rebrà, sense que sapigam la causa, el nom de l'Úrsula.

La Violant

La Violant, la campana més moderna de les existents, té la següent inscripció: AVE MARIA GRACIA PLENA DOMINVS TECVM LAVINA ME FECIT ANNO M DCC XXXV. és a dir Déu vos salve, Maria, plena de gràcia, el Senyor és amb Vos. Em feu Lavina en l'any 1735. Té també una corretja amb la inscripció AVE MARIA.

La Caterina

La Caterina és, a hores d'ara, la campana més antiga existent en la Corona d'Aragó, i així i tot encara en ús. és una de les tres campanes d'aquesta Santa Església Catedral que fou exhibida en l'Expo 92 de Sevilla, des del 20 d'abril al 12 d'octubre de 1992. La seua inscripció és: ANNO DNI M CCC V / AVE M GRA PLENA DNS TECN BNDA TV IMVLIERIBVS ET BNDCS FRVCTVS VETRIS TVI SCA M ORA PRO NOBIS FR R VALET EPS ME FEC FIERI. és a dir: L'any del Senyor 1305. Ave Maria plena de gràcia, el Senyor és amb Vos. Beneïda sou entre les dones i beneït és el fruit del vostre ventre. Santa Maria, pregueu per nosaltres. Frai Raimon, Bisbe de València, em va fer fer.

CONSUETA NOVA DE LA CATEDRAL DE VALÈNCIA

La Bàrbera

L'antiga campana menor dels tocs bisbals o de les grans festes, s'ha convertit ara, com a resultat d'una tradició molt recent (a partir de l'electrificació, en 1968), en la campana dels cors diaris. És l'única que, després de la darrera restauració, està motoritzada. La seua epigrafia és: + LAVDO DEVM VERVM * POPVLVM VOVO ** CONGREGO CLERVM *** / + **** DEFVNCTOS PLORO *** SATAN FUGO *** FESTA DECORO / ***** LVDVBICVS * CASTAÑER * ME FECIT * ANNO * 1681 *. És a dir: Lloe al Déu veritable. Cride al poble. Reuneix als clerges. Plore pels morts. Faig fugir al dimoni. Orne les festes. Lluís Castañer em va fer l'any 1681.

L'Arcís

Aquesta era l'antiga campana per als tocs diaris, però que ara s'ha convertit en la que crida als tocs clàssics, és a dir als Bisbals. Part de la seua inscripció està en valencià: + miserere mei deus secundum magnam misericordiam tuam ed cecundum muldidudi / + ihs fou feta la present campana en lo mes de noembre any mi dxxuiii esent oficials de la confraria del glorios sant arcis mestre pere uerduch selurga antoni moret lois carasquer iuhan sapena maiorals nofre decas sindich bertomeu col / desas sotsindich TRILLES ME FECIT. És a dir Teniu misericòrdia de mi, oh Déu, segons la vostra gran misericòrdia i per la multitud de... [no completat en la campana]. Jesús. Fou feta la present campana en lo mes de novembre de l'any 1528, essent oficials de la Confraria del Gloríós Sant Arcís el mestre Pere Verduch Selurga, els Majorals Antoni Moret, Lluís Carasquer i Joan Sapena, el Síndic Nofre Decàs i el Sotsindic Bertomeu Coidesas. Em va fer Trilles.

El Pau

Aquesta era, antigament, la campana de les malediccions i dels interdictes. Quan sonava sola anunciava l'excomunió d'unes persones o fins i tot de la mateixa ciutat de València. És una de les tres campanes d'aquesta Santa Església Catedral que fou exhibida en l'Expo 92 de Sevilla, des del 20 d'abril al 12 d'octubre de 1992. És també una de les dues que tenen el nom clarament indicat en la seua panxa de bronze: + paulus uocor si quis non obedierit uoce mee anathema sit any mil cccc lxxxix. També té sis vegades la invocació te deum laudamus. Significa Em diuen Pau. Aquell qui no obedeixca la meua veu siga anatema. Any 1489. A Vos Déu us lloem. La campana conserva la truja antiga, probablement original.

El Vicent

El Vicent, una de les cinc campanes grans, està ornada amb la següent inscripció, que alterna les majúscules i les minúscules gòtiques: + fugite partes aduerse ecce uicit leo de tribu iuda radix dauid iesus chrus uincit chrus regnat chrus ii / + / VOX / +DEI+ / +SONAT+/ + / IOAC / HIM BAL / LE ME FECI / T ANY MDLXIX / ave maria. És a dir Fugiu, enemics. Ací va vèncer el lleó de la tribu de Judà, de l'arrel de David. Jesús Crist venç, Crist regna, Crist i[mpera]. Sona la veu de Déu. Joaquim Balle em va fer l'any 1569. Ave Maria. Aquesta campana estava electrificada i tenia canviada la truja de fusta antiga per una de ferro, la qual s'havia trencat en vint anys un parell de vegades. En 1992, i profitant de la restauració de les campanes per a l'Expo de Sevilla, fou refeta la truja de fusta, per al toc exclusivament manual.

L'Andreu

És una altra de les cinc grans. Encara que pel seu tamany és la quarta, per la seua nota és la tercera, contant musicalment de major a menor. Hi ha escrit: ihs * * autem * * tranriens * * per * * medium * * ilorum * * ibat ME FECIT VICENT MARTINS ANNO / MDCV. És a dir: Jesús anava passant pel mig d'ells. Em va fer Vicent Martins, l'any 1605. Aquesta campana estava electrificada i tenia canviada la truja de fusta antiga per una de ferro. En 1992, i profitant de la restauració de les campanes per a l'Expo de Sevilla, fou refeta la truja de fusta, per al toc exclusivament manual.

El Manuel

És la campana mitjana, tot i que seria, pel seu tamany, la tercera. La seua inscripció és: + ECCE * CRVCEM * DOMINI * FVGITE * PARTES * ADVERSE * VICI LEO DE TRIBV

CONSUETA NOVA DE LA CATEDRAL DE VALÈNCIA

*YVDA RADIX ED * DAVIT ALLELUIA * MIQVL * DE VIELSA * ME FE * CIT * AN * M * DC * XXI AVE MARIA.* és a dir: Aquesta és la Creu del Senyor; fugiu enemics. Va vèncer el lleó de la tribu de Judà, arrelat en David. Aleluja. Miquel de Vielsa em va fer l'any 1621. Déu vos salve, Maria. És una de les dues grans que no va ser electrificada, i que va conservar, per tant, la seua instal·lació original, fins a la seua restauració l'any 2005 on es va substituir la truja vella de fusta. Ara toca automàticament el tancament diari de les muralles. Els altres tocs són manuals.

El Jaume

El Jaume, la mitjana pel tamany, però la quarta per la nota, és una de les més perfectes campanes existents. La seua epigrafia, molt neta, diu, en majúscules gòtiques: *IHS + XPS : REX : UENIT : IN : PACE : DEUS : OMO : FACTUS : EST # THOMAS : MOREL : ME : FECIT : ANY : MIL : CCCC : XX : VIII : TE DEUS : LAUDAMUS : / XP2 # UINCIT # XP2 # REGNAT # XP2 # INPERAT # XP2 # ABOMNI # MALO # NOS # DEFENDAT # AUE # MARIA # GRACIA # PLENA # DOMINU2 # TECUM # BENEDICTA # TU # # IN # MULIERIBU2 # ET # BENEDICTU2 # FRUCTU2 # UENTRI2 # TUI # IH2 # UERGE* és a dir: Crist el Rei ha vingut en pau. Déu s'ha fet home. Tomàs Morel me va fer l'any 1429. A Vos Déu lloem. Jesús Crist venç. Crist regna. Crist impera. Crist ens defenga de qualsevol mal. Déu Vos salve, Maria, plena sou de gràcia, el Senyor és amb Vos, beneïda sou entre les dones i beneït és el fruit del vostre ventre, Jesús. Verge. Sembla que era de la Confraria de Sant Jaume, la qual estaria obligada a la seua conservació. Aquesta campana abans electrificada fou restaurada refent la truja de fusta amb motiu d'exposar-la en el Pavelló Valencià de l'Expo 92 on, degut al seu tamany, era tocada a mig vol, sent voltejada únicament el dia de la Inauguració, el 20 d'abril, i el 10 d'octubre, Dia d'Honor de la Comunitat Valenciana en l'Exposició Universal.

La Maria

La campana major, tant en tamany com en nota, de les cinc grans, conserva també la seua instal·lació tradicional, ja que, afortunadament, no fou electrificada en 1968. La seua truja és de les més antigues, i es toca manualment, excepte per als tocs d'oració que obrin i tanquen el dia, així com per les batallades de l'Angelus de les dotze i per al toc d'ànimes vespertí. La seua inscripció, incompleta degut a defectes de fundició, és: *tota pulcra es amica mea et macula non est in te * exaltata est sancta dei genitrix super choros angelorum an mil quiin xxxii monstra te esse matrem sumat per te preces qui nobis natus tulit esse tuus virgo singularis inter omnes mitis nos culpis solutos mites fac et castos. sacrae virgini mariae opus faelici faustoqe ausitum absolutum autem per petrum callsecrran et ioanni anno ut supras... avemaria.* és a dir: Totalment pura sou, amiga meua, i no hi ha taca en vós. Pujada és la Santa Mare de Déu entre els cors dels àngels, l'any 1532. Mostreu que sou mare; reba a través vostre les nostres pregàries Aquell qui acceptà per nosaltres, ser ton fill. Verge singular, mansa entre totes, feu que nosaltres. lliures de culpes, siguem mansos i castos. A la Santa Verge Maria. Obra erigida per complet per al Felç i Ditjós fou acabada per pere callsecrran i joan, l'any abans esmentat. La Maria era de la confraria de Santa Maria, i els confreres tenien dret, el dia de la seua mort, al vol de la campana, com anunci de l'enterrament.

Les campanes del rellotge

La campana dels quarts

La campana dels quarts, fixa, està en la summitat de l'espadanya, i conserva els ferratges i el mecanisme original per tocar-la, mitjançant un martell exterior amb ressort. Sona per un motor trifàsic, més fàcil de mantindre, degut al difícil accés. La inscripció és *JESVS MARIA Y JOSEPH JOACHIN Y ANA SEAN PATPONOS DE ESTA CAMPANA SE HIZO EN VALENZIA SIENDO INTENDENTE INTERINO D JVAN VERDES MONTENEGRO PROC GEN D. MIGVEL FERRAGVT COME LO DE CARLET ME F...ICVS CASTAÑER Año 1736.* Segurament PROC GEN vol dir Procurador General i COME LO DE CARLET significa Compte de la Població de Carlet. Malgrat els nombrosos defectes de fundició, és una de

CONSUETA NOVA DE LA CATEDRAL DE VALÈNCIA

les campanes de major sonoritat de València. Ostenta precisament l'escut de la Ciutat, sent l'única del Campanar que el té.

El Micalet, la campana de les hores

El Micalet, la gran campana de les hores, la qual s'ha convertit, per metàfora, en la totalitat del campanar, té també defectes de fundició, que propiciaren el trencament de les anses a la setena batallada de les onze de la nit del 4 d'octubre de 1623. Ara penja d'un gros clau, que travessa el cervell de la campana, i que justifica el seu moviment a cada martellada de les hores. La campana és la quarta del seu nom, ja que la primera fou fosa en 1418 i refosa per trencaments en 1465, 1481, 1521 i 1532. El Libre d'Antiquitats recull la refosa feta per Melxor Trilles, en 1521.

La seua inscripció és la següent: *+ aue maria gracia plena dominus tecum benedicta tu in mulieribus benedictus fructus ventris tui jesus virgo maria mater dei piicima ora pro nobis peccatoribus amen + sante micaele archaniele defendenos in prelio ve non peream*, la qual vol dir Déu vos salve Maria, plena de gràcia; el Senyor és amb vos; beneida sou entre les dones i beneït és el fruit del vostre ventre Jesus. Verge Maria Mare de Déu piíssima pregueu per nosaltres pecadors. Amen. Sant Miquel Arcàngel, defeneu-nos en la batalla, no muigam.

La campana dels senyals

El Cimboriet

El Cimboriet és l'antiga campaneta dels senyals, la qual servia per a comunicar al campaner els distints moments de les cel·lebracions litúrgiques. La nova reforma del Cimbori la va deixar inutilitzada, per tapar el forat central de la bòveda per on pasava la llarga corda que permetia que un escolà tocara des de l'altar major. La seua distància al Campanar, així com el fet de trobar-se exposada als llamps, dificulten una fàcil motorització. És possible que en poc de temps pugui sonar, amb noves tecnologies (motor elèctric mogut per energia solar, comandament a distància per ràdio o per infrarojos), però la seua funció ha quedat substituïda, de manera immillorable, pel sistema de megafonia, que permet de sentir des del Campanar, les paraules, la música i els sorolls produïts en la Catedral. La inscripció és *AÑO 1805*. Segons Sanchis Sivera *Cristóbal García hace el cimbalillo, que se coloca en Mayo de 1805*.

Anàlisi acústic de les campanes							
(Nota de referència: la3=435 Hz) (diferències en 1/16 de semitò)							
Campana	Nota de colp	Octava (Nominal)	Duodècuple	Prima (Fonamental)	Tercera	Quinta	Subharmònic (Hum)
La Maria	mib3 - 1	mib4 - 1	sib4 - 3	mib3 - 7	solb3 - 4	la3 - 3	re2 - 1,5
El Manuel	mi3 - 8	mi4 - 8	si4 - 4	re3 + 4	fa#3 - 8	la#3 - 5	re2 - 2,5
L'Andreu	fa3 - 6	fa2 - 6	do5 - 5	re3 - 7	sol3 + 1	do4 - 13	fa2 - 8
El Jaume	sol3 - 4	sol4 - 5	re5 - 4	fa3 - 6	sib3 - 6	re4 - 14	sol2 - 10
El Vicent	la3 - 3	la4 - 3	mi5 - 4	fa#3 - 2	do4 - 5	mi4 + 1	la2 + 2
El Pau	sib3 + 6	sib4 + 6	fa5 + 7	sib3 - 10	reb4 - 1	mi4 - 3	sib2 - 15
La Violant	si3 + 2	si4 + 1	fa#5 + 3	sib3 - 6	re4 - 7	fa#4 + 3	si2 - 8
L'Arcís	si3 + 4	si4 + 4	fa#4 + 3	sol#3 - 1	re4	fa#4 + 13	do3 + 1
La Caterina	mib4 - 2	mib5 - 2	sib5 - 3	reb4 - 6	solb4 - 5	reb5 - 7	mib3 + 15

CONSUETA NOVA DE LA CATEDRAL DE VALÈNCIA

La Bàrbera	mib4	mib5	sib4	solb3 - 8	solb5 - 8	sib4 + 14	re3 - 2
L'Úrsula	solb4 - 7	solb5-7	?	do4 - 5	la3 - 14	re5 - 2	sol3
Quarts	fa3	?	?	?	?	?	?
El Micalet	fa2 - 8	fa2 - 8	do4 - 7	fa2 - 7	lab2 - 10	si2 - 6	ca. fa

Les matraques

Les antigues matraques, ubicades en la finestra de la Caterina i la Bàrbera, es destruïren quan llevaren les portes de fusta. Les noves, fetes en 1994 per José Ramón y Hueso, foren pagades i muntades pel Gremi de Campaners Valencians. Les actuals estan ubicades damunt de l'Andreu.

2. - Els rellotges i altres tocs automàtics

Els rellotges històrics

En 1378 el Capítol de la Catedral contractà un rellotge de gran tamany amb una esfera que marcava les vint-i-quatre hores i els quarts i una campana per tocar les hores, que estarien probablement instal·lats al Campanar Vell. Aquest rellotge pogué ser el primer públic i monumental de la península.

Cap a 1413 la Ciutat tenia també un altre rellotge, damunt de l'Ajuntament, enfrontant al carrer encara anomenat del Rellotge Vell. Com el Campanar Nou ja tenia una altura considerable, s'arribà a una Concòrdia per posar en la summitat una campana que tocara les hores del dia i de la nit.

Així s'acordà entre el Bisbe, el Capítol de la Catedral, la Ciutat (l'Ajuntament de València) i l'Obra de Murs e Valls (l'actual Conselleria d'Obres Públiques, Urbanisme i Transports) en 1418. Aquesta campana només devia servir sino a sonar les dites hores i fou dedicada a Sant Miquel, que és un arcàngel protector de tronades, llamps i altres mals que venen per les altures. Mentre construïen el rellotge, dos homes, pagats per la Ciutat, tocaven de dia i de nit, tornant-se cada dotze hores, la campana que fou nomenada popularment el Micalet. El primer mecanisme retardava unes quantes hores al dia, i el Consell decidí de fer, en 1446, un altre rellotge de nova invenció, que funcionà fins a 1684 en que, desgastat, fou substituït per un altre nou que durà fins al segle XX. Aquest últim rellotge mecànic fou desmuntat en 1970, però ja feia uns quans anys que no funcionava. S'ignora si els mecanismes encara existeixen en els magatzems municipals.

L'ordinador per al toc de les hores i d'altres senyals quotidians

El 8 de novembre de 1989 pujava al Campanar, amb motiu d'una entrevista de ràdio, l'Alcaldessa de València, Clementina Ródenas, qui decidia, després de vore el toc manual del Manuel, de donar una subvenció al Gremi de Campaners Valencians per a la reposició d'un rellotge electrònic que fera tocar el Micalet i les altres campanes necessàries per als tocs diaris. El mecanisme, instal·lat a la sacristia de la capella de Sant Vicent màrtir, fou inaugurat per l'Alcaldessa de València, l'11 de maig de 1990, com senyala una inscripció gravada en el mateix rellotge:

L'EXCEL·LENTÍSSIM AJUNTAMENT DE VALÈNCIA, PRESIDIT PER NA CLEMENTINA RÒDENAS, PATROCINÀ EL RELLOTGE PER AL TOC DE LES HORES DEL MICALET EN LES PRIMERES VESPRES DE LA FESTA DE LA MARE DE DÉU DELS DESEMPARATS DE 1990 AMB LA COL·LABORACIÓ I ASSESSORAMENT DEL GREMI DE CAMPANERS VALENCIANS.

La inscripció vol senyalar la doble lectura del temps que es condensa a través de les campanes de la Santa Església Catedral: les hores (el temps civil, solar, cultural) i les vespres (el temps litúrgic, lunar, natural).

Dels tocs automàtics i mecànics

El mecanisme electrònic que substituïa el rellotge mecànic desguassat havia de complir les següents condicions:

- Ser programable, d'acord amb les maneres de tocar valencianes.
- No impedir de cap manera el toc manual de les campanes
- Tindre un baix consum energètic
- Utilitzar, al màxim, els mecanismes tradicionals de sonar les campanes.

Després de moltes investigacions, l'únic mecanisme capaç de complir les necessitats de conservació i protecció del Patrimoni fou un autòmat, produït per una empresa francesa, France Carillons de Toulouse.

CONSUETA NOVA DE LA CATEDRAL DE VALÈNCIA

Els motors, control·lats per l'ordinador, no sols reproduïxen la manera de tocar els campaners, sinó que no frenen, per a res, el toc manual de les campanes, de manera que no cal llevar les corretges, ara cadenes, cada volta que es toquen manualment. El mateix autòmata control·la el toc de la campana dels Quarts i del Micalet, per a les hores, així com del Manuel i de la Maria per als senyals diaris. El sistema informàtic interpreta automàticament i diària una sèrie de tocs. L'automatització, que buscava la interpretació d'una sèrie de tocs referencials al llarg del dia, volgué, per altra banda, interferir de manera mínima en les instal·lacions de les campanes. Així només la Bàrbera té instal·lat el motor per a voltejar i anar a mig vol, mecanisme que no dificulta per a res el vol manual. Aquest motor reproduïx el toc normal d'un campaner, alçant paulatinament la campana fins que arriba a voltejar, i modificant la velocitat de vol, d'acord amb el programa gravat i comandat per l'ordinador. Els tocs foren introduïts mitjançant un teclat, d'acord amb les normes de la Consueta d'Herrera.

Altres tres campanes, el Vicent, l'Andreu i el Jaume, tenen la instal·lació preparada per una eventual motorització, d'acord amb el compromís entre el Degà del Molt Illustre Capítol i el Gremi de Campaners Valencians, per possibilitar el toc mecànic en cas de dissolució de l'Associació. Les tres campanes arribaren a tocar elèctricament tres o quatre vegades amb la truja de ferro. La instal·lació elèctrica es manté i els motors i altres accessoris estan conservats en la tarima baix les campanes, esperant que no siguen necessaris.

El toc del Manuel i de la Maria es fa mitjançant un sistema d'aire comprimit. El sistema reproduïx la manera amb la qual el campaner toca, però està basat en cadenes, sobre les quals la humitat i altres agents meteorològics tenen una menor influència.

El Micalet, la gran campana de les hores, sona amb el mateix martell de ferro de tota la vida, mogut també per aire comprimit. El mecanisme fou instal·lat per que actuara de la mateixa manera que sempre ho havia fet. La resposta és semblant als antics mecanismes mecànics, però el tamany de l'equip és molt menor. La campana dels Quarts, però, funciona mitjançant un motor trifàsic de repicar, que la colpeja interiorment. La seua instal·lació podia modificar llaugerament el so de la campana, però el mecanisme és més segur i requereix una menor conservació (cal recordar que ara, amb la desaparició de l'antiga escaleta de ferro fos que hi havia per accedir a les dues campanes del rellotge, només es pot pujar mitjançant tècniques d'escalada, per la qual cosa ha quedat disposada una via, inaccessible sense un equip de muntanya).

Tocs automàtics (cicle diari)

Els tocs automàtics del cicle diari són els següents:

	Hivern	Estiu
Oració (Alba)	07:30	07:30
Cor	09:00 a 09:30	
Oració (Batallades)	12:00	
Oració (Ave Maria)	19:30	20:30
Tancar les muralles	20:00 a 20:30	21:00 a 21:30
Oració (ànimes)	20:30	21:30

Cor

El cor automàtic diari es fa amb el vol de la Bàrbera, alçant-la, voltejant-la amb una disminució de velocitat i una nova acceleració i deixant-la caure, per tres voltes, a les 09:01, a les 09:16 i a les 09:26, de manera que acabe pocs segons abans de les 09:30, hora d'entrada al cor diari. El programa inclou l'avís previ del Cimboriet i la resposta immediata de la Bàrbera, però la campana senyalera no ha pogut ser mecanitzada, de moment, per enormes dificultats tècniques.

Tots els altres cors es realitzen de manera manual.

CONSUETA NOVA DE LA CATEDRAL DE VALÈNCIA

Oració (àngelus, Batallades o Ave Maria)

El toc d'oració, amb diferent nom al llarg del dia, té una forma semblant: tres batallades de la Maria, espaciades del temps de reçar una Ave Maria. El toc tenia el significat, a banda de marcar les parts del dia tant de manera litúrgica com civil, d'anunciar, de matí, l'obertura de totes les portes i portals de la muralla i de nit el tancament dels portals xics o vuit portes menors.

Tancar les muralles

El toc de tancar les muralles es realitza amb batallades del Manuel durant mitja hora. En els primers 26 minuts sols es fa una batallada cada dos, en els pars en el primer quart, i en els senars en el segon quart, per causes tècniques de l'ordinador. En els últims minuts les batallades van accelerant, fins a no poder més, rematant amb una i després dues més de la mateixa campana. Immediatament toquen els dos quarts i a continuació el toc d'ànimes. Aquest toc, pagat per la Ciutat, durava històricament 30 minuts, i havia quedat reduït a 15 per Marià Folch, l'últim campaner que va conèixer les muralles, i que no volia que es perdera la tradició. Els successors seguiren tocant-lo, reduït, i l'automatització, subvencionada per l'Ajuntament, ha permés de recuperar-lo complet. El toc de tancar les muralles no sona durant els següents dies: Dijous, Divendres i Dissabte Sants, pel silenci anual de les campanes, i la vespra de les festes de la Mare de Déu dels Desemparats, del Corpus i de la Mare de Déu Assumpta, per quedar-se dretes les campanes, ja que l'endemà hi ha vol d'alba.

Oració (ànimes)

El toc, que tanca el cicle diari, s'interpreta amb tres batallades de la Maria, espaciades el temps de reçar un Pare Nostre, rematat per dues batallades més. L'oració per tots els avantpassats significava també el tancament dels quatre portals grans de la muralla (Portes del Real, de Quart, dels Serrans i de Sant Vicent), tancament avisat per l'immediatament precedent toc de muralles. No obstant la Ciutat no quedava aïllada del món: al menys un portal de la Porta del Real quedava accessible mitjançant el pagament del peatge al portaler. Quedaven, per tant, a la lluna de València aquells qui no podien pagar-se l'entrada a la Ciutat (expressió molt poc documentada en els textos antics. Henry Cock, en 1585 ja l'esmenta, però no apareix citada en els autors del segle XIX).

Tocs dels quarts i de les hores

Hi ha uns altres tocs mecànics al llarg del dia i de la nit: els quarts i les hores. La possible molèstia de la campana dels Quarts ha justificat una reducció dels seus tocs nocturns:

Micalet

Toca totes les hores del dia i de la nit, sense repetició, com s'acostuma en aquesta Santa Església Catedral.

Quarts

Des de les huit del matí fins a les dotze de la nit, incloses, toca un colp al quart, dos a la mitja, tres als tres quarts i quatre just abans de l'hora. De nit, des de les dotze i mitja fins a les set i mitja, sols toca una única batallada a la mitja.

Tocs automàtics (cicle setmanal)

Hi ha uns quants tocs automàtics programats al llarg de la setmana:

Sabatina

Dissabte a les 19:45. La Bàrbera toca a mig vol durant un parell de minuts, coincidint aproximadament amb la Sabatina, acte paralitúrgic cel-lebrat a l'Altar Major. Aquest toc és nou, i s'hauria de tocar amb el Cimboriet.

CONSUETA NOVA DE LA CATEDRAL DE VALÈNCIA

Batallades i Ave Maria

En les Consuetes Antigues l'oració del matí i de la vesprada era precedida d'un toc relacionat, a l'alba, amb la classe del dia, i a l'Ave Maria, amb la classe del dia següent. A mig dia no es tocava cap senyal, ja que el toc era sempre interpretat després que el Micalet sonara les dotze. El senyal previ estava relacionat amb les disposicions sinodals dels segles XVI i XVII, que volien que les esglésies tocaren a l'uníson els tocs d'oració, per a la qual cosa la Catedral feia una senyal de preavis, per tindre tots els escolans coordinats. Aquests tocs s'interpretaeren fins al darrer campaner tradicional. El mig vol de la Bàrbera formava part del senyal en els dies clàssics (primera i segona classes). Actualment l'oscil·lació de la Bàrbera té lloc abans dels tocs d'oracions de mig dia i de vesprada de dissabte i de diumenge, per marcar la vespra i la festa dominical. El toc de l'alba ha quedat suprimit, per ser segurament una provocació innecessària en els temps actuals, quedant substituït pel de mig dia, que dona un aire més festiu als dies del cap de setmana. El toc d'oració sona immediatament després de parada la Bàrbera.

Tocs automàtics desapareguts

En l'època en què les campanes estaven mecanitzades hi havia una sèrie de tocs gravats (és a dir introduïts en la memòria de l'ordinador) però no programats (per tocar-los cal polsar manualment la clau corresponent de l'ordinador)

Toc de tronada

El toc, segons la Consueta d'Herrera, ha de sonar durant les tronades oscil·lant la Bàrbera i pegant batallades alternades del Manuel i de la Maria, durant una bona estona. La primera vegada que el tocàrem, en octubre de 1990, caigué un llamp que destrossà l'ordinador i altres parts del sistema, així com bona part de la instal·lació elèctrica d'aquesta Santa Església Catedral, degut segurament a la nostra poca fe i a l'ús de l'electricitat per a moure les campanes. Cal dir que el parallamp del Campanar no estava ben derivat a terra després de les obres de restauració de la torre. El toc s'havia d'interpretar segons les Consuetes antigues en formar-se males tronades o vents terribles, encenent al mateix temps el ciri de la fe o la Maria, del qual el canelobre de pedra es troba a l'altar major.

Vol general

El vol general automàtic està gravat amb les tres noves, les tres campanes grans que estaven motoritzades: el Vicent, el Jaume i l'Andreu. Consistia en la entrada paulatina de les campanes, per aquest ordre musical, i el vol de les tres, amb certes modificacions de la velocitat, segons està gravat el programa. Actualment, com les campanes tenen el motor desmuntat, no té cap efecte.

Calendari anual

Canvi de rellotge (horari civil)

Les normes actuals de la Comunitat Europea marquen que l'horari oficial ha de canviar, respecte a l'horari solar, en estiu, per un estalvi d'energia. L'ordinador s'encarrega, automàticament, de retardar una hora, a les 3 de la matinada del darrer diumenge de març, per l'horari d'estiu (amb la qual cosa s'està a 2 hores per davant de l'horari solar) i d'avançar una hora, a les 2 de la matinada del darrer diumenge d'octubre, per l'horari d'hivern (amb la qual cosa s'està a 1 hora per davant de l'horari solar).

Canvi de rellotge (horari litúrgic)

Aquesta Santa Església no tenia sols un canvi d'horari a l'any, d'estiu i d'hivern, com la majoria de les Catedrals, sinó al menys cinc. Aquest canvi d'horari estava relacionat amb el temps del cor, matinal i vespertí, i s'expressava sobre tot en el toc de l'Ave Maria o de la vesprada, que coincidia amb el moment exacte en el qual el sol es ponia, canviant de minut a minut cada dia. Aquesta tradició, molt ben documentada en Aguado, i que potser fora perfeccionada per ell, queda expressada en l'actualitat en un horari d'estiu, que cal canviar

CONSUETA NOVA DE LA CATEDRAL DE VALÈNCIA

manualment, des de la Creu de Maig (dia 3) fins a la de Setembre (dia 14) de manera que, d'acord amb l'actual manera de mesurar el temps, cadascuna d'aquestes dates és la primera del nou horari (i no la vespra, com abans). L'horari no té efectes sobre el cor matinal, que no canvia (únicament es modifica la ubicació: en estiu i tots els diumenges i festes de l'any, en l'Altar Major; en hivern en la Sala Capitular Vella o actual Capella del Sant Calze), sinó en els tocs d'oració, de tancament de la muralla i d'ànimes de la vesprada. De la mateixa manera, els vols i els repics de l'Ave Maria es toquen a partir de les 19:30 en hivern i de les 20:00 en estiu.

3. - *El repic i els tocs de cor*

La coordinació entre la Catedral i el Campanar

La coordinació que abans es realitzava amb el Cimboriet, entre els actes de la Catedral i els tocs del campanar, es fa ara, de manera molt més directa i viva, per la megafonia de l'altar major, comunicada per la instal·lació elèctrica de l'edifici. La campaneta esdevé innecessària, per la immediata transmissió dels sons en el moment de la seua emissió. D'altra banda els tocs que marcaven les parts dels tocs de cor són també innecessaris: el cor és tocat diàriament de manera automàtica, mentre que els dies de festa, és suficient en seguir els tocs del rellotge, el qual controla no sols el Micalet i la campana dels quarts, sinó tots els tocs automàtics d'aquesta Santa Església Catedral.

El repic

Hi ha dues versions del repic, degudes a Herrera (1705) i Aguado (1917) que mostren la continuïtat i l'evolució d'un toc, oblidat de la memòria col·lectiva, però el més interpretat al llarg de l'any: prop de 300 vegades en les Consuetes Velles!. La tercera versió, pròpia d'aquesta Consueta Nova, reuneix propostes musicals i rítmiques d'ambdues, però sobre tot de la versió inicial d'Herrera.

Les versions del repic es diferencien en l'ús de les campanes per a l'encollat (les cinc grans per a Herrera; les cinc grans més la Violant per a Aguado, però cal tenir en compte que la campaneta fou refosa uns pocs anys després de la primera Consueta), així com en l'ordre de la passada final (per a Herrera és el Jaume amb el Vicent, Andreu, Manuel i Maria, mentre que per a Aguado és el Jaume amb l'Andreu, el Vicent, el Manuel i la Maria); en tot cas el Jaume fa de campana mitjana, malgrat la seua nota, en la primera passada. D'altra banda hi ha una diferent versió a l'hora d'interpretar el repic de menor importància: en Herrera, a banda d'una menor duració, desapareix la passada de trancs del mig (per això és un repique sin medio). Per a Aguado es passa directament de la primera passada de trancs a la segona passada de les campanes, obviant la primera. En qualsevol cas es tracta, naturalment d'una adaptació a una certa duració.

Cal dir que per al Gremi de Campaners Valencians sembla difícil de creure que el repic es pugui allargar més de mitja hora, fent un notable esforç. La duració normal és de quinze minuts passats i es pot arribar als vint-i-cinc, sense forçar-ho massa. Però una major duració no sembla aconsellable. Finalment el repic s'interpreta amb un aire personal, d'acord amb els ensenyaments de Francisco Mas, un dels tiradors d'Aguado i campaner de Sant Joan del Mercat. Cadascú toca sempre en el mateix ordre el toc, però crea el ritme segons li sembla en eixe moment, tal i com feien els campaners antics.

El repic (Consueta Nova)

El repic es fa amb les cinc campanes grans encollades, és a dir amb les cordes de repicar passades de manera que la menys pesada estiga per dalt (el Vicent, l'Andreu, el Manuel, el Jaume i la Maria), i estant afinades, de manera que al tirar amb el peu de la bossa o corda que passa per damunt sonen les cinc campanes al mateix temps. També tindran tirants per a repicar l'Úrsula, la Violant, la Caterina i el Pau. Les campanes noves (amb rodaments a boles) estaran fixades per què no es moguen durant el repic, així com el Manuel, perquè quede completament vertical.

Comença oscil·lant la Bàrbera, repicant amb la Caterina, acompanyant fins que no toque, pegant dues o tres batallades de la Maria. Una vegada acabat el repic de la Caterina, que sempre es remata amb una batallada solta i dues més ràpides seguides, el campaner fa la passada de trancs posant el peu en la bossa i fent trancs fins a que no pot anar més ràpid. En aquests trancs no entra l'Úrsula per ser el Tiple i per no acordar-se bé amb les altres campanes, si no és per a repicar.

Una vegada acabats els trancs es fa l'entrada, repicant un poc l'Úrsula i es para, després la Violant i es para, i torna a repicar l'Úrsula i es fa un tranc i segueix el repic. Sempre repica l'Úrsula i dobla amb les campanes grans, cada una al seu temps, començant sempre per la

CONSUETA NOVA DE LA CATEDRAL DE VALÈNCIA

Maria. Abans de començar a doblar les campanes grans es fa un tranc i en acabar un altre. Únicament quan va a doblar la Maria per segona vegada es fa sols un tranc i no dos. L'ordre de doblar és el següent: la Maria, el Jaume, el Manuel, l'Andreu, el Vicent i de nou la Maria. Després es fa la passada de trancs, repicant esta vegada amb el tiple, però procurant de que no coincidisca cap batallada de l'una amb un tranc de les altres. Quan acaba la passada de trancs, repiquen combinades l'Úrsula i la Violant. Acabades aquestes comença el Jaume a repicar amb totes les grans, començant pel Vicent, i seguint per l'Andreu i el Manuel. Acaba la Maria sola, pegant dues batallades i després es torna a moure l'Arcís, repicant amb el Pau i doblant aquesta volta amb la Maria, procurant de fer sèries de tres trancs, i rematant, després d'un repic del Pau mentre va parant la que es meneja, amb tres trancs més de les tres campanes, seguint amb un altre repic del Pau i les batallades finals.

En el cas de repics de menor importància com els de les Quaranta Hores, es passa de la segona doblada de la Maria amb el tiple al repic dels dos tiples, sense passada de trancs repicant, i fent un sol tranc.

El repique (Herrera)

La versió d'Herrera és pràcticament la que hem descrit, amb les variacions següents: mou la Bàrbera, repicant amb la Caterina. També es fa un sol tranc abans de que doble la Maria per primera vegada però dos a la segona. En els repics hi ha una parada després de la segona passada de trancs, que és sempre seca, sense el tiple. En la segona part es torna a fer la passada de trancs i segueix el repic. Si és repic d'una hora hi ha un intermedi de silenci, seguit amb una passada de trancs, sense el repic alternat dels dos tiples. Finalment acaba el repic com quan començà, repicant sols la Caterina mentre mou la Bàrbera, sense doblar amb la Maria.

El repique (Aguado)

La versió d'Aguado té alguns canvis respecte a la d'Herrera i als tocs actuals. En l'encollat entra també, a banda de les cinc grans, la Violant. Es mou la Bàrbera, repicant la Caterina, pegant sols dues batallades la Maria, fent trancs amb la Bàrbera. Acaba amb un repic curt de la Caterina i dues campanades quasi seguides. Després d'una altra campanada de la Maria es fa la passada de trancs. L'ordre de doblar en la passada amb el Jaume és l'Andreu, el Vicent i el Manuel. En la segona oscil·lació de la Bàrbera dobla la Maria, rematant amb dos trancs d'aquesta amb la Bàrbera. El repic s'interpreta en aquesta Consueta d'una tirada i ha de durar exactament quinze minuts.

Tocs de cor

La simplificació de la litúrgia propiciada pel Concili Vaticà II ha arribat també, tot i que amb menor mesura, a aquesta Santa Església Catedral. Dels antics tocs de cor sols queden quatre en l'actualitat: el Cor bisbal de dues parades, el Cor bisbal d'una parada, la Dominica Morada i el Cor Diari. Els cors bisbals corresponen a les actuals Solemnitats i algunes Festes, mentre que el cor diari es toca els diumenges i els dies de setmana no clàssics. Els diumenges de Quaresma i els d'Advent tenen el toc propi de la Dominica Morada.

Cor bisbal de dues parades

Aquest toc anuncia el cor de primera classe. En la primera part volteja una campana menor i en la segona part la campana gran corresponent a la festa.

Cor Bisbal de dues parades (Consueta Nova)

En la primera part s'alça l'Arcís. Quan està dret comença el repic del Pau i s'enrotlla la corda de la primera i es tira una desfeta. Sempre que es toca una campana i que altra repique, no es repica mentre no s'alça la que ha de voltejar. Una volta està dreta comença la que repica i és l'última en acabar. Es fan tres tocs en la primera part, i els tres són amb les dues campanes esmentades. En el primer s'enrotlla la corda i es fa una desfeta; en el

CONSUETA NOVA DE LA CATEDRAL DE VALÈNCIA

segon es fan dues desfetes i en el tercer es fan desfeta i voltes. El primer toc es fa després de tocar l'hora, el segon a l'hora i cinc i el tercer a l'hora i deu. Després de tocar el quart repica el Pau i es deixa caure l'Arcís, durant el repic fins a que pare la campana i rematant amb una i després dues batallades seguides. S'alça la campana gran que corresponga (la Maria, el Jaume o el Manuel), sense tocar cap altra, i quan estiga parada es mou la Bàrbera, doblant amb la Caterina i la campana major encollada, doblant i acabant amb un tranc de totes les campanes. La Caterina segueix repicant fins a que ha parat la Bàrbera. Es fa la passada seca de trancs i l'entrada dels tiples i quan torna a repicar l'Úrsula es fa un tranc en el moment que comença a voltejar la campana gran. El tiple segueix repicant mentre s'enrotlla la corda de la gran, evitant que sone entre les dues batallades de la major, i fent un tranc de l'encollat en el moment de parar la campana grossa. Es fa una altra passada de trancs, ara repicant amb el tiple, i una volta acabada, i sense parar de repicar el tiple es fa un tranc en el moment que fa voltes la campana gran, sense fer cap altre tranc al parar-la. Es deixa caure la campana grossa, fent un tranc, que es repeteix de temps en temps, mentre no para de repicar el tiple. Una volta para la campana que oscil·la i havent-li passat el ganxo corresponent s'acaba com el repic, fent la passada de trancs repicant l'Úrsula, repicant els dos tiples combinats, doblant el Jaume amb el Vicent, l'Andreu i el Manuel, i movent l'Arcís mentre doblen el Pau i la Maria.

Doble de primera classe, que en esta S.ta Igl.a llaman Bisbal de dos paradas (Herrera)

El cor coincideix bàsicament amb la versió actual, però no assenyala el tranc al posar en marxa i al parar la campana gran. En la primera part toca la Bàrbera i repica la Caterina.

Doble de primera classe o sea Bisbal de dos paradas (Aguado)

El cor d'Aguado té més diferències amb la versió actual. A banda de tocar la Bàrbera i repicar amb la Caterina, sols fa una primera part al quart, d'un parell de desfetes, estant la resta del temps sense tocar. En el segon quart comença fent desfeta i voltes de la Bàrbera. Els trancs i demés repics que es fan amb la campana gran coincideixen amb la Consueta Nova.

Cor bisbal d'una parada

El Cor Bisbal d'una parada s'interpreta, en l'actualitat, amb l'Andreu, d'acord amb Herrera, diferenciant-se, ademés, de la primera classe, per no haver passada de trancs entre enrotllar la corda i fer les voltes de la campana. Aixímateix només s'enrotlla corda, una desfeta i voltes en cadascuna de les tres seccions de la primera part del cor. *Aquesta versió del Cor s'utilitza en l'actualitat només a la festa de Crist Rei i per al Cor del final de les Quaranta Hores. A més, s'acostuma a substituir la passà final del Jaume amb les grans per la passà a l'estil de les parròquies (amb l'ordre Úrsula, Violant, Pau, Vicent, Jaume, Andreu i Manuel).*

La Dominica Morada

La Dominica Morada ha arribat amb dues versions, la d'Herrera i la d'Aguado. Com tenen significades variacions, queda reservada la partitura d'Herrera, més antiga, a la Quaresma, i la d'Aguado a l'Advent. En qualsevol cas, quan es deixa caure una campana no s'ha de parar ni frenar fins a que es pare per ella sola, d'acord amb les tradicions més antigues d'aquesta Santa Església Catedral

El Gremi de Campaners Valencians interpreta els dos tocs, segons les variacions de cadascú, que canvien la manera de doblar la Maria i la Violant, i sobre tot de moure l'Úrsula: per a Herrera aquesta campana oscil·la durant tot el toc, creant una pol·lirítmia molt interessant, mentre que per Aguado el tiple sols pega quatre o cinc mitges voltes, quedant dret. El toc, d'una manera o d'una altra, és el cor més complex, i cal al menys tres persones per tocar-lo, ja que en el bisbal sols calen dos i fins i tot un pot tocar a soles, llevat del cas que voltege la Maria o el Manuel. El toc dura menys d'un quart d'hora, i es poden fer un parell de desfetes de l'Andreu, sense tindre problemes de temps. La primera part es toca, en tot cas, en tres seccions.

CONSUETA NOVA DE LA CATEDRAL DE VALÈNCIA

Dominica (Herrera)

En la primera part s'alça el Vicent i es deixa dret, pegant quatre mitges voltes. En les altres seccions es peguen tan sols quatre mitges voltes de la campana. Quant toca el quart es deixa caure el Vicent. Una volta estiga parat es torna a alçar i quan està dret es torna a deixar caure. Quan està més baix que en creu s'alcen al mateix temps l'Andreu i l'Úrsula. Una volta l'Andreu dret, es toca l'Úrsula a mitges voltes amb la ma esquerra, mentre que amb la dreta es fa, amb la Violant i la Maria, un, dos o tres trancs, sense coincidir amb la campana menor. L'Andreu enrotlla corda i fa una desfeta i voltes, mentre les altres campanes no paren de tocar al compàs de la menor. Després es deixa caure l'Andreu i una volta està parat es continua fent el repic alternat a l'Úrsula mentre aquesta cau, però sols amb la Violant.

Dominica (Aguado)

En la versió d'Aguado hi ha sols una primera part en la qual s'alça el Vicent i es peguen tres o quatre mitges voltes. En la segona part deixen caure la campana i una volta parada la tornen a alçar. Entonces es fa volta i mitja i després d'una estona es desfà la volta i mitja i es deixa caure, i abans de que pare s'alcen l'Andreu i l'Úrsula. Una volta estant dretes, doblen la Maria i la Violant i a la segona mitja volta de l'Úrsula i fent tranc amb ella, comença a voltejar l'Andreu, mentre segueixen doblant la Maria i la Violant, i així dues o tres desfetes. Després es deixa caure l'Andreu, fent tranc amb l'Úrsula, quedant aquesta dreta. Es continua doblant mentre la campana cau; aleshores es fa una doblada llarga i en acabar una mitja volta de l'Úrsula; dos trancs amb la Maria i la Violant i una altra mitja volta a l'Úrsula fent tranc amb la Maria. Es deixa caure la campana menor fins a que pare tota sola mentre repica la Violant que remata amb un repic curt i dues batallades quasi juntes.

“Nuevo toque para las Dominicas”

Aquest toc, arreglat pel campaner de Sant Valer en temps de Aguado era un toc mixt que unia els tocs de Dominica i el de Doble, però variant les campanes, per la qual cosa resulta una combinació molt alegre.

Es fa únicament els tercers diumenges d'Advent (Gaudete) i els quarts de Quaresma (Laetare).

El primer toc es fa amb la Violant a soles, alçant-la i donant-li tres vegades volta i mitja. Al segon toc es fan dos vegades dos voltes i mitja, després s'enrotlla corda, es fa una desfeta i després voltes, deixant-la caure a continuació. Mentre es deixa caure, i abans que es pare s'alça el Vicent a mitja finestra i també l'Úrsula; quan aquesta està dreta es comença a doblar com a la Dominica Morada però amb el Jaume i la Caterina (en el cas del Diumenge Gaudete d'Advent) o amb el Manuel i el Pau (el Diumenge Laetare de Quaresma).

Per a concloure el toc es deixa caure l'Úrsula mentre repica la campana menor que ha doblat (la Caterina o el Pau), acabant el toc amb un repic curt i dos campanades quasi juntes.

Per a la Missa Solta es mou l'Andreu.

Parts del toc: el Cor, l'Alçar a Déu i la Missa Solta

El Cor

El toc de cor, distint segons la classe litúrgica del dia, anuncia l'acte de la pregària del Capítol de la Catedral en comunitat. El Cor del matí sol precedir a la missa conventual, mentre que el de la vesprada, anomenat Vespres, pot anar seguit d'una processó. En l'actualitat sols hi ha Vespres en les grans festivitats i no diàriament com abans. Altres actes comunitaris com Completes o Maitines han desaparegut fa temps dels costums d'aquesta Santa Església Catedral.

Així com el Cor matinal té la classe del dia, les Vespres poden ser Primeres Vespres, i tindre la categoria de l'endemà, o ser Segones Vespres, i tindre la mateixa classe del dia, d'acord amb el còmput romà i segons la importància de la festivitat.

CONSUETA NOVA DE LA CATEDRAL DE VALÈNCIA

En el cas del Cor matinal, havent Missa Bisbal, s'alçaran les campanes noves a l'inici de la Missa, la Maria en el moment de l'Alçar a Déu, i el Manuel a la missa solta, per marcar la diferència, i sempre que siga preceptiu un vol de campanes al mig dia.

L'Alçar a Déu

El toc d'alçar a Déu estava marcat abans pels tocs del Cimboriet. L'actual sistema de megafonia interna permet de seguir més directament l'acte litúrgic, tocant tres batallades de la Maria (tres mitges voltes si està dreta) a l'alçar el pa consagrat i tres altres més a l'alçar el calze. Únicament en el cas de Missa Bisbal, i quan no siga preceptiu el vol de les campanes, s'alçarà la Maria per marcar aquest moment central de la litúrgia, sempre que haja vol al mig dia.

La Missa Solta

El Toc de Nona, tradicionalment anomenat de Missa Solta es fa a l'inici de la darrera Oració de la Missa Conventual, movent a més de mitja finestra la campana gran que haja voltejat en el cor. La Missa Solta sols es toca els dies de cor manual. Els dies que haja vol al mig dia s'alçarà el Manuel. En algunes ocasions pot ser substituïda per un repic o per un vol.

CONSUETA NOVA DE LA CATEDRAL DE VALÈNCIA

4. - Els vols de campanes

Els vols de campanes

La major part dels vols de les campanes d'aquesta Santa Església Catedral es toca amb les cinc grans: el Vicent, el Jaume, el Andreu, el Manuel i la Maria. Herrera diu que els vols ha de començar després de tocadetes les hores o els quarts i, si cal, després del senyal d'oració o d'alçar a Déu corresponent. L'hora i els quarts han de sonar complets abans de començar el vol corresponent. La realització de l'alce abans de l'hora vé justificada per la possible coordinació amb els tocs mecànics de les parròquies.

Ordre dels tocs

Aquest és l'ordre corresponent als vols, de tres o de cinc parades:

-----	Cinc parades	Tres parades
-----	(Vol 1 hora)	(Vol 1/2 hora)
-----	Senyal a les parròquies, si cal.	
-----	Alce, si cal.	
Hora	Batallades, sempre.	
-----	Primera parada	
-----	Villancico, si cal.	
-----	Desfetes, si cal.	
Un Quart	Segona parada	
Dos Quarts	Tercera parada	
-----	-----	Voltes, si cal.
-----	-----	Deixada caure, si cal.
Tres Quarts	Quarta parada	-----
Un hora	Quinta parada	-----
-----	Voltes, si cal.	-----
-----	Deixada caure, si cal.	-----

En els vols, tant d'una hora com de mitja hora, dues desfetes de la Maria a cada parada, excepte en la primera que en són tres (per enrotllar la corda). La tercera parada dels vols d'una hora, i la segona dels vols de mitja hora, pot ser substituïda per una passada de fita, és a dir pel vol alternat de les campanes, de menor a major, tocant una sola desfeta de cadascuna, i rematant per un vol de totes al mateix temps, començant i rematant a l'uníson. Quan hi ha tocs seguits en el mateix quart d'hora, cadascun serà darrere de l'altre, amb els pocs minuts per organitzar-se i descansar.

Normes estètiques

L'ordre d'entrada i de parada de les campanes serà molt més ràpid que en les parròquies, separant uns pocs segons entre campana i campana. Com a norma quan una campana toque els de la següent començaran a moure la seua. Aquesta regla s'aplicarà fins i tot a l'enrotllament de les cordes en la primera parada.

CONSUETA NOVA DE LA CATEDRAL DE VALÈNCIA

L'ordre d'entrada serà el corresponent a la nota i no al tamany de la campana, és a dir el Vicent, el Jaume, l'Andreu, el Manuel i la Maria. Aquest és l'ordre musical, de més aguda a més greu, tot i que que per tamany cal ordenar-les com el Vicent, l'Andreu, el Manuel, el Jaume i la Maria. En el cas de les desfetes soltes o de les passades de fita és costum d'aquesta Santa Església Catedral de considerar el Jaume com a la campana mitjana (que ho és per el pes), tocant, de major a menor, la Maria, el Jaume, el Manuel, l'Andreu i el Vicent.

Entre desfeta i desfeta, cada campana gran haurà de quedar-se uns pocs segons parada. Si s'han de fer voltes, el temps de parada serà major.

Per a la parada es procurarà de guardar l'ordre invers, intentant al mateix temps d'acabar el toc de totes de la manera més veloç. L'ordre de parada no és tan rígid com en les parròquies, però ha de ser realitzat ràpidament en tots els casos.

Per a la deixada caure han de començar totes les campanes a l'hora, amb un tranc, deixant-les parar per elles mateixa, tot i procurant que les quatre grans queden en silenci al mateix temps mentre que la Maria segueix sola uns minuts més, per la seua inèrcia natural. L'actual disposició de les campanes, en la qual les noves van a rodaments de boles, i per tant tarden més a parar, obliga a mantindre un temps les campanes velles, perquè totes, llevat de la Maria, paren al mateix temps. També s'ha de procurar que els batalls no coincidescuen, de manera a fer tocs alternats de les cinc campanes.

En cap cas es frenarà una campana, d'acord a les més antigues tradicions d'aquesta Santa Església Catedral, i en prevenció d'accidents als campaners o a les campanes.

Senyal a les parròquies

Si cal fer el senyal a les parròquies, ha de començar als 3/4 de l'hora amb dues parades, la segona amb voltes i deixada caure, acabant abans de l'hora. El senyal s'interpreta amb el vol de la Bàrbera, mentre repica la Caterina, amb la qual cosa toquen aquestes campanes, ara poc utilitzades en els tocs manuals.

Senyal de processó general

Les processons generals s'anuncien una volta acabat el toc de cor corresponent amb l'Andreu, alçant-lo, tirant una desfeta i voltes i deixant-lo caure fins a que pare tot sol. Per a la processó de la Mare de Déu dels Desemparats, que no hi ha vespres, es toca sols aquest senyal mitja hora abans. Per la processó del Corpus es toca el Manuel, en compte de l'Andreu.

El Vol de Lluinàries

El Vol de Lluinàries, que no apareix en la Consueta de Herrera, és una afortunada troballa dels campaners del segle XIX. Es tracta d'un toc, que anava acompanyat de l'illuminament del Campanar de la Catedral i de molts altres edificis públics i privats de la Ciutat, per marcar, durant tres dies al menys, algunes festivitats extraordinàries. El vol es fa amb totes les campanes, incloent la Bàrbera. Hi ha Villancico, amb la Maria, la Caterina, l'Úrsula i la Violant i desfetes de la Maria, després de la primera parada. La segona parada és normal. La tercera és el Villancico amb l'Andreu i els sis tiples. La quarta parada és també normal, i en ella es fan voltes de totes les campanes, llevat dels quatre tiples i del Jaume. La quinta parada és el Racó, antic senyal d'acabament per a les parròquies, que es fa amb els quatre tiples del racó i el Jaume, deixant caure totes les campanes a continuació. El vol de Lluinàries solia durar tres nits.

Vols al nomenament d'Arquebisbe

Els vols al nomenament d'Arquebisbe es realitzen fent un toc de cinc o de tres parades, segons siga de matí o de vesprada, amb villancico i desfetes de la Maria. Les campanes s'alcen amb el batall lligat i en la primera parada, sense batallades ni altres senyals, comença el vol de totes les campanes a l'hora, coincidint amb el moment en que s'anuncia el nomenament al Palau Arquebisbal. Els tocs es realitzaran de manera semblant en el cas de nomenament de Papa.

CONSUETA NOVA DE LA CATEDRAL DE VALÈNCIA

Toc medieval de festa: Quan torna la processó

La consuetud anònima que transcriu Ruiz de Lihory recull, entre altres, un preciós toc de festa, que combina el mig vol d'unes campanes amb el repic d'unes altres, i que pot executar-se amb motiu de celebracions extraordinàries. Comença alçant la Bàrbera, mentre repica la Caterina i pega tres batallades amb el Manuel. Una volta dreta la Bàrbera, es repica un poc amb el Manuel. Comencen a deixar caure les altres campanes que ja havien deixat dretes abans. Repiquen els dos tiples, mentre van tocant totes les altres campanes (excepte la Maria i les dues morlanes, és a dir la Caterina i la Bàrbera). Per acabar de tocar paren primer el repic dels tiples, després l'Arcís, l'Andreu, el Vicent, el Jaume i el Manuel, i quan ja han parat deixen caure la Bàrbera que estava dreta repicant amb la Caterina fins a que pare la primera.

El toc s'ha interpretat en els últims temps només dues vegades: primer amb motiu de la celebració extraordinària del 9 d'octubre de 2008, en la gran cavalcada històrica de commemoració dels 800 Anys del naixement del rei En Jaume I, que no va lluir com mereixia degut a la persistent pluja que va acompanyar l'acte durant tota la vesprada; i després, el 28 de febrer de 2013, marcant el moment en què el Papa Benet XVI abandona la Ciutat del Vaticà per la seua renúncia (també en aquest cas el toc va coincidir amb una forta tempesta de pluja i vent).

Toc de les morlanes

El toc de les morlanes és una constant en els escrits medievals i renaixentistes. Devia consistir, segurament, en el toc de les sis campanes menors, probablement a mig vol. Una variant, amb el toc del Vicent, de sonoritat pròxima a les morlanes, fou interpretada en l'acte d'inauguració de la restauració de la Porta dels Apòstols, el 5 de novembre de 1992. El toc consistí, primer, en el vol de les campanes, i després en una llarga deixada caure, que era més propiament el toc de les morlanes.

5. - Els tocs de mort

Els tocs de mort

La renovació de la vida litúrgica, després del Concili Vaticà II, així com la nova organització ritual d'aquesta Santa Església Catedral, han simplificat moltíssim els tocs de mort. Ara apenes queden els anuncis de mort de Papa, d'Arquebisbe i de Rei, així com els funerals dels esmentats i dels Canonges, Dignitats i Beneficiats de la Seu. Desaparegueren els tocs civils, en perdre Sant Pere la parròquia. També s'han simplificat els aniversaris, i altres celebracions eucarístiques en sufragi dels difunts. Descriurem els tocs principals de difunts, seguint les consuetes velles, que fem nostres, i que gastem sense predilecció per la una o per l'altra. Així estan els tocs d'entrada, de clamoreig, de funeral, tant de Papa, Arquebisbe i Rei com de Canonge, Dignitat i Beneficiat, així com el toc per a personatges il·lustres, que replega Aguado. La gran simplificació ritual, la falta de cimboriet, motiven una nova escriptura, actualitzada, d'aquelles velles consuetes a les quals remetem.

En el cas de diumenges o de festes caldrà consultar amb el Mestre de Ceremònies, per saber quals tocs es poden realitzar, ja que sovint sols es podrà tocar la Quarta Funeral, és a dir el vol de la Maria anunciant el funeral del Papa, d'Arquebisbes, de Dignitats, de Canonges i de Confreres de Santa Maria, o del vol de l'Andreu per a Beneficiats i altres prèveres. En tot cas, la realització d'un funeral oficial per part del Molt Il·lustre Capítol, sembla justificar el toc de difunts.

L'Entrada

En el moment d'avisar la mort del Papa, del Rei o de l'Arquebisbe, sempre que siga de dia (entre el toc d'oració del matí i l'Ave Maria del vespre), i que no siga festa de primera classe ni diumenge, es comença fent un tranc de totes les campanes, llevat de la Caterina i la Bàrbera que no entren en els tocs de mort.

En l'espai d'un quart d'hora es toquen tres trancs (dos si es tracta de la mort de la Reina), i després, deixant passar dos minuts entre batallada i batallada toquen primer tres batallades de l'Úrsula, després una de la Violant, una altra de l'Úrsula, una de la Violant i una de l'Arcís. Després, començant de menor a major entra el Pau, després el Vicent, el Jaume, l'Andreu, el Manuel i la Maria. En el moment que entre aquesta hauran passat un hora i mitja des del principi. La següent passada és d'1 minut, la tercera de 30 segons i després de 20, 19, 18, fins a arribar a un sol segon. En aquest moment es mantindrà la velocitat el més alta possible tot el temps que es puga, i a la senyal del que porte la Maria començarà un clamoreig desordenat i allargat, mentre la Maria i l'Andreu van tocant lentes, acabant en el moment d'una batallada de la Maria, i fent tres trancs més com al principi. Herrera recomana un home per cada una de les campanes majors, i que, en el moment final, toquen el Vicent, el Manuel i el Jaume posant-se baix de la campana i portant la corda del batall a dues mans i tocant a les dues bandes.

Per al toc cal un campaner per als dos triples, un altre per a l'Arcís i el Pau, un altre per al Vicent i el Jaume, un altre per a l'Andreu i el Manuel i un sol campaner per a la Maria (tot i que Herrera recomana un per cadascuna de les cinc campanes grans). Inclús és possible el toc amb l'Andreu en la ma dreta, el Manuel en l'esquerra i la Maria en el peu.

El toc per al Papa, el Rei o l'Arquebisbe dura aproximadament tres hores, incluint tres parades més de clamoreig, explicades a continuació. En aquest cas els tocs d'oració i els de cor són substituïts per els clamors corresponents, mentre el difunt no estiga soterrat.

En el cas de mort de Canonge o de Dignitat el toc és el mateix, però la primera passada, fins a que entren totes les campanes, es fa d'un minut d'interval, durant el toc dues hores. Els tres trancs inicials es fan amb un interval de tres minuts. Es sol tocar l'entrada i tres parades de clamoreig per la vesprada, de 18:00 a 20:00 hores, i posteriorment no més per al funeral, que serà amb la Maria per als tres tocs i els corresponents clamors a l'inici, l'alçar a Déu i els responsos, si és de cos present i tres tocs de clamoreig, per al funeral i dos més per a l'alçar a Déu i els responsos, si no es porta el difunt a la Catedral.

CONSUETA NOVA DE LA CATEDRAL DE VALÈNCIA

El Clamoreig

El clamoreig, que és el toc de mort solemne d'aquesta Santa Església Catedral, es realitza amb el repic ràpid de les campanes menors i amb les batallades lentes de la Maria i l'Andreu, començant i acabant per tres trancs. No obstant és un dels tocs del qual hi ha més versions, les quals transcriurem totes, no marcant cap preferència per la una o l'altra, deixant-ho a la solemnitat del moment i a la major o menor presència de campaners. Sempre recomanen que els batalls no estiguen massa separats de les campanes, per sonar de manera trista i apagada.

Tocar a cors general (Consueta anònima del XV)

Després dels tres trancs repiquen els dos tiples ràpidament; el Pau i l'Arcís un poc més lents, l'Andreu i el Vicent encara més lents, el Jaume toca a dues bandes i toca batallada la Maria i responen amb el Manuel (cinc campaners). Si hi ha molta gent i major solemnitat el Manuel va a mig vol i entre batallada i batallada toca una la Maria. Aquest aventar del Manuel és cosa voluntària dels campaners (set persones).

El Clamoreo (Herrera)

Cal encollar les campanes següents: el Jaume, el Vicent, el Manuel i la Violant, posant la baga per tocar-les en un peu mentre que l'Úrsula es toca pel mateix campaner a contratemps. El Pau i l'Arcís es toquen per un altre campaner pegant batallades alternades, mentre que la Maria i l'Andreu es toquen per un tercer (tres persones). Els tres trancs són ràpids, tant a l'inici com a la fi, i es comença per una batallada de la Maria, parant de sobte les campanes en el moment d'una altra batallada de la major, fent de nou els tres trancs a la fi. La tercera parada comença igual, però la Maria i l'Andreu van cada volta més apresada, fins a no poder més, mentre les altres continuen fent el clamoreig. Una volta paren les dues campanes grans, fan tres batallades de l'Andreu i tres més de la Maria, parant tots de colp en el moment de la tercera de la campana major. Després dels tres trancs es fa, sempre, el toc d'ànimes amb el Pau, amb tres batallades espaiades el temps d'un Pater Noster, i dues batallades més a la fi.

El Clamoreo (Aguado)

Les campanes encollades són el Jaume, el Manuel, el Vicent i la Violant, de baix a dalt, que es toquen amb el peu. L'Arcís està amb una corda horitzontal que toca el campaner amb la ma esquerra, mentre que amb la ma dreta porta l'Úrsula i el Pau. Un altre campaner toca la Maria i l'Andreu. Després dels tres trancs el campaner fa tranquets molt suaus amb el peu, mentre que repica l'Úrsula, el Pau i l'Arcís a contratemps. La Maria i l'Andreu fan batallades lentes, excepte en la tercera parada, que diuen Responsar, i que es resol de la mateixa manera que amb Herrera (dues persones).

Mort de l'Arquebisbe

Es toca l'entrada en el moment de la seua mort i després el clamoreig al cor de matí, al mig dia i a l'Ave Maria mentre l'Arquebisbe estiga de cos present. També es toca el clamoreig la vespra a l'Ave Maria i a la Missa d'Aniversari, mentre no muiga un altre Arquebisbe.

Quarta Funeral (Aguado)

Es toca la Maria al vol per tres parades. La tercera coincideix amb el trasllat de les despulles del Palau fins a la Catedral, i durarà tot el que dure la processó, deixant caure la campana en el moment de l'entrada a la Seu, començant immediatament la primera parada del clamoreig. Les parròquies hauran de seguir amb el vol de la campana major i els tocs de clamoreig que es fan a l'Alçar a Déu i als Responsos, fins al soterrar.

CONSUETA NOVA DE LA CATEDRAL DE VALÈNCIA

Mort de Beneficiat o de Prèvere

El toc de mort de Beneficiat es realitza amb algunes de les campanes, i té també variants importants segons les Consuetes. La quarta funeral és amb l'Andreu, encara que si el beneficiat és confrare de Santa Maria, es volteja la campana gran.

Tocar a cors ab quatre campanes (Consueta Anònima del XV)

El toc es fa alçant l'Úrsula i pegant batallades alternades amb la Violant. Una volta la primera està alta alcen el Vicent, pegant batallades alternades amb el Manuel, tocant així les quatre campanes.

En los toques de clerigo sacerdote (Herrera)

Es fan nou trancs amb el Jaume, l'Andreu, el Vicent, l'Úrsula i la Violant. Després s'alça l'Úrsula, i al segon toc es peguen batallades alternades de la Violant. Una volta està dreta pega una mitja volta l'Úrsula, una batallada la Violant, una altra el Vicent, després les dues menors i l'Andreu i després les dues menors de bell nou i el Jaume, començant sempre pel Vicent i rematant pel Jaume. Per acabar es fa a la inversa de l'inici, deixant caure l'Úrsula amb batallades alternades de la Violant, i fent nou trancs espaciats de les cinc campanes. El toc acaba amb tres batallades de l'Úrsula i després dues més, com es fa amb el Pau en el clamoreig.

Altres tocs de mort

Toques por muerte de Ss. Altezas los Infantes, Excmo. Sr. Presidente del Consejo de Ministros y Personajes Célebres (Aguado)

Si el Molt Il·lustre Capítol decideix de fer funeral per aquests personatges, es toca el clamoreig la vespra a l'Ave Maria, i durant la Missa i Resposos, tocant la primera parada a l'inici de la Missa, una altra a l'Alçar a Déu i una tercera i de la duració necessària, per als Resposos. Si la Missa va precedida del Cor, hi ha tres parades de clamoreig, amb Resposar per a la tercera, com toc de Cor.

Tocs de mort civils

La desaparició de la parròquia de Sant Pere en la Santa Església Catedral, i la simplificació de la litúrgia, han causat la total desaparició dels tocs de mort civils.

6. - *Altres tocs ordinaris i extraordinaris que es solen tocar*

Repic del Micalet

La campana de les hores limita el seu so als tocs quotidians de les hores, de dia i de nit, amb l'excepció del Dijous, Divendres i Dissabte Sants, en els quals no toca, per marcar el silenci d'aquests dies sagrats.

No obstant, en festes totalment excepcionals, i mentre no estiga el Micalet instal·lat per a oscil·lar al mig vol, com moltes campanes europees, queda justificat el repic, com ja ho contenen en Cròniques Antigues. El Toc d'Alegries queda limitat, tècnicament, a les batallades, més o menys ràpides, del batall interior, cuidant de desconnectar el martell exterior per que no colpeje al mateix temps la campana, ja que podria badar-se si tocaren els dos al mateix temps.

Aquest toc s'ha realitzat només, en temps recents, per a la celebració del 750 Aniversari de la Conquesta de València pel Rei Jaume I, a les 23.45 hores de la nit del 8 d'octubre de 1988, durant fins a les 00.00 hores del 9 d'octubre, moment en el qual voltejaren totes les campanes d'aquesta Santa Església Catedral. Igualment, es va repicar durant els diversos tocs del vol general de la ciutat realitzats durant l'arribada del Papa Benet XVI a la Santa Església Catedral, el 8 de juliol de 2006.

A la Presa de possessió d'un Canonge o Dignitat

Es toca el Jaume a batallades com a la queda, cada dos minuts, mentre dura la presa de possessió, acabant amb dues batallades seguides. En temps d'Aguado (1917) canviaren aquest antic toc per un repic, però semblen més oportunes les batallades del Jaume.

A l'ordenació de préveres en la Santa Església Catedral

Aquest nou toc, que no figura en les Consuetes Velles, es realitza amb el vol de les cinc campanes grans, alçant-les al principi de la Missa, que substitueix el Cor del dia, i fent una parada amb voltes mentre dura la imposició de les mans pel bisbe, deixant caure a l'Alçar a Déu.

Toc de Vigília

L'antic toc de Vigília, que anunciava la vespra que l'endemà era un dia de Vigília, és a dir que calia fer dejuni i abstinència, ha quedat limitat, com en temps d'Aguado, a divuit batallades lentes del Jaume, després del toc d'oració, a la poqueta nit, la vespra del dimecres de Cendres. Antigament aquest senyal es fea després del toc d'ànimes, però els nous horaris de la Santa Església Catedral recomanen el canvi. El toc no sona cap altre dia de l'any.

CONSUETA NOVA DE LA CATEDRAL DE VALÈNCIA

7. - El calendari de tocs anuals

L'any litúrgic

L'any litúrgic es basa en la difícil superposició de dos calendaris distints: el lunar i el solar. El temps basat en la Lluna, molt més antic, es centra en la Pasqua, la Mort i la Resurrecció del Crist. Aquest calendari sembla variable respecte al dominant, basat en el cicle solar. El calendari lunar és tan fixe com l'altre: es basa en el Pleniluni d'Abril, data de la Pasqua. El calendari solar, variable respecte al temps lunar, però fixe per als nostres comptes, és més modern. En ell es celebren les festes del Naixement del Crist, de Maria sa Mare i del seu Cosí Joan, i la Mort dels Sants, què és el dia de la seua Victòria.

No separarem, com es fea en les Consuetes Velles, els dos cicles. Escriurem, però, dos calendaris: un primer, amb la relació de totes les festes anuals, pel seu ordre i amb l'horari corresponent, i una segona relació, on quedaran especificades les particularitats dels tocs de cada celebració.

Horari aproximat de les festes anuals											
C = COR; M= MATRAQUES; R = REPIC; V = VOL											
DIA	FESTA	07:30	09:00	10:00	11:00	12:00	16:30	18:00	19:00	19:30	20:00
	DIUMENGE ADVENT		C								
07 desembre	VESPRA IMMACULADA						C i R			V	
08 desembre	IMMACULADA			C		V	C i V				
	DIUMENGE GAUDETE		C			R					
24 desembre	NIT DE NADAL		C				C i R		V		
25 desembre	DIA DE NADAL			C		V					
26 desembre	QUARANTA HORES									V	
27/30 desembre	QUARANTA HORES					R					
31 desembre	QUARANTA HORES					R		C i V			
01 gener	SANTA MARIA			C		R					
05 gener	VESPRA DE REIS									R	
06 gener	REIS		C			R					
	VESPRA BATEIG DEL SENYOR									R	
21 gener	VESPRA S. VICENT						C			V	
22 gener	S. VICENT MÀRTIR		C			V					
02 febrer	PURIFICACIÓ								R		
	DIMARTS CARNESTOLTES									VIGÍLIA	

CONSUETA NOVA DE LA CATEDRAL DE VALÈNCIA

	DIMECRES CENDRA							C			
	DIUMENGE QUARESMA		C								
	DIUMENGE LAETARE		C			R					
19 març	SANT JOSEP		C			V					
24 març	VESPRA ANUNCIACIÓ									R	
	DIUMENGE RAMS		C			R	C				
	DIMECRES SANT			C							
	DIJOURS SANT								C	R	M
	DIVENDRES SANT			M			M				
	DISSABTE SANT			M						M	V
	DIUMENGE PASQUA			C		V					
	VESPRA S. VICENT									V	
	S. VICENT FERRER		C			V		C	V		
2 maig	VESPRA SANTA CREU									R	
maig	1 VESPRES M. DE DÉU						C				
maig	VESPRA M.DE DÉU		C			V					V
maig	MARE DE DÉU DESEMPARATS	V			V	V			R	V	V
	VESPRA ASCENSIÓ										R
	ASCENSIÓ		C			V					
	VESPRA PENTECOSTA										R
	PENTECOSTA		C			R					
	VESPRA TRINITAT										R
	TRINITAT		C			R					
	VESPRA DEL CORPUS					V		C i R			V
	CORPUS CHRISTI	V	C			V		C	R	V	V
23 juny	VESPRA S. JOAN										R
28 juny	VESPRA S. PERE I PAU										R
24 juliol	VESPRA S. JAUME										R
25 juliol	SANT JAUME		C			R					
10 agost	SANT LLORENÇ								Repret		
14 agost	VESPRA M. DE DÉU ASSUMPTA							C i R			V
15 agost	MARE DE DÉU ASSUMPTA	V	C			V		C	V		

CONSUETA NOVA DE LA CATEDRAL DE VALÈNCIA

07 setembre	VESPRA NATIVITAT DE MARIA								R		
13 setembre	VESPRA SANTÍSSIMA CREU								R		
08 octubre	VESPRA S. DONÍS						C			V	
09 octubre	DEDICACIÓ CATEDRAL		C			V					
octubre	SANT CALZE							V			
31 octubre	VESPRA TOTS SANTS									R	
01 novembre	TOTS SANTS		C			R				Mort	
02 novembre	TOTS DIFUNTS					Mort		Mort			
	VESPRA CRIST REI									R	
	CAP D'ANY LITÚRGIC		C			R					

Característiques de les festes anuals

DIUMENGES D'ADVENT

Cor: Dominica morada (recomanada la d'Aguado).

07 desembre VESPRA IMMACULADA

Cor Bisbal de dues parades. Es tira la Maria. Repic al Magnificat.

Ave Maria: vol de tres parades. Desfetes de la Maria

08 desembre IMMACULADA

Cor Bisbal de dues parades. Es tira la Maria.

Mig dia: vol de tres parades. Desfetes de la Maria.

Cor Bisbal de dues parades. Es tira la Maria.

Processó: alce al Magnificat del cor i vol de tres parades durant el Magnificat de la processó claustral.

DIUMENGE GAUDETE (III D'ADVENT)

Cor: Nou toc de la Dominica

Mig dia: Repic

24 desembre NIT DE NADAL

Cor Bisbal de dues parades. Es tira la Maria. Repic a la Salve General.

19:00 a 19.30 h.: vol de tres parades. Senyal a les parròquies. Desfetes de la Maria.

Antigament el vol es feia a l'Ave Maria, però els nous horaris de la Santa Església Catedral recomanen el canvi.

Per als Maitines i la Missa del Gall no hi ha costum en aquesta Santa Església Catedral de tocar cap campana.

25 desembre DIA DE NADAL

Cor Bisbal de dues parades. Es tira la Maria.

Mig dia: vol de cinc parades. Desfetes de la Maria.

CONSUETA NOVA DE LA CATEDRAL DE VALÈNCIA

26 desembre

Ave Maria: *vol de la sardina*, de quatre parades, anunciant les Quaranta Hores. Desfetes de la Maria, després de la primera parada, del Jaume després de la segona i del Manuel després de la tercera. La quarta parada amb voltes i deixada caure. Després els campaners es reuneixen a sopar, recordant als antics que, portant pa, menjaven les sardines que els oferia el Campaner Major.

27 al 30 desembre QUARANTA HORES

Repic simple, sense mig, a Migdia per les Quaranta Hores.

31 desembre FINAL DE LES QUARANTA HORES

Repic simple, sense mig, a Mig Dia per les Quaranta Hores.

Cor Bisbal de dues parades a les 17:00. Es tira el Manuel. La celebració és a l'Altar Major.

Reserva: *vol* de tres parades. Primera parada al Te Deum; un altra a l'inici de la processó i la tercera a la reserva, deixant caure després.

1 gener SANTA MARIA

Cor Bisbal de dues parades. Es tira el Jaume.

Mig Dia: Repic.

5 gener VESPRA DELS REIS

Ave Maria: Repic.

6 gener REIS

Cor Bisbal de dues parades. Es tira la Maria.

Mig Dia: Repic.

VESPRA BATEIG DEL SENYOR

Ave Maria: Repic.

21 gener VESPRA S. VICENT

Cor Bisbal de dues parades. Es tira el Jaume.

Ave Maria: *vol* de tres parades. Senyal a les parròquies i desfetes del Vicent.

22 gener S. VICENT

Cor Bisbal de dues parades. Es tira el Jaume. Senyal de Processó General.

Missa Bisbal. Per marcar l'inici de la missa, alce del Jaume, de l'Andreu i del Vicent i breu *vol* de les tres campanes. Alce de la Maria a l'alçar a Déu i del Manuel a la missa solta.

Processó: Moviment de l'Arcís i repic del Pau mentre eix la processó. **Vol** de dues parades i quatre desfetes de la Maria. Una parada a l'eixida, i l'altra per a l'estació en la Càrcel i l'entrada, deixant caure a la benedicció final.

2 febrer PURIFICACIÓ

19:00: Repic acompanyant la processó de la missa de la Candelària.

DIMARTS CARNESTOLTES – VIGÍLIA QUARESMA

Ave Maria: Toc de Vigília.

DIMECRES CENDRA

Cor: Dominica Morada (recomanada la d'Herrera)

Repic mentre la benedicció de la cendra

DIUMENGES QUARESMA

Cor: Dominica Morada (recomanada la d'Herrera)

CONSUETA NOVA DE LA CATEDRAL DE VALÈNCIA

DIUMENGE LAETARE (IV DE QUARESMA)

Cor: Nou toc de la Dominica

Mig dia: Repic

19 març SANT JOSEP

Cor Bisbal de dues parades. Es tira el Jaume.

11:30 a 12:00 h.: Vol de tres parades anunciant la missa oficial de les Falles.

Aquesta festa no té el repic la vespra, com li pertoca, per estar tancada la Catedral per motiu de l'Ofrena de flors a la Mare de Déu dels Desemparats per les Comissions Falleres.

24 març VESPRÀ ANUNCIACIÓ

Ave Maria: Repic.

Darrer diumenge de març

A les 02:00 hores. Canvi automàtic del rellotge a les 03:00 hores. Horari civil d'estiu.

DIUMENGE RAMS

Cor: Dominica Morada (recomanada la d'Herrera).

Mig Dia: Repic, acompanyant la processó dels rams que envolta per l'exterior la Catedral.

Cor (segones vespres): Dominica Morada (recomanada la d'Herrera).

DIMECRES SANT

10:30 a 11:00 h.: Dominica Morada (recomanada la d'Herrera), anunciant la Missa Crismal.

DIJOUS SANT

Laudes. Cor Dominica Morada (recomanada la d'Herrera).

Cor Bisbal de dues parades abans de la Missa de Dijous Sant. Es tira la Maria.

Repic sec al Glòria, parant-lo després de la primera passada de trancs, i deixant les campanes mudes, sense pegar cap batallada. El rellotge queda desconnectat amb la claueta i per tant no toca ni les hores ni altre senyal.

Matraques a l'alçar a Déu i a la missa solta.

DIVENDRES SANT

Laudes. Matraques. Tres parades, una a cada quart.

Oficis. Matraques. Tres parades, una a cada quart.

DISSABTE SANT

Laudes. Matraques. Tres parades, una a cada quart.

Alce a batall lligat.

Vigília Pasqual. Matraques. Tres parades abans de l'inici, una a cada quart.

Vol al Glòria. Deixada caure a l'Al-leluia de la Vigília Pasqual.

DIUMENGE PASQUA

Cor Bisbal de dues parades. Es tira la Maria.

Mig dia: vol de cinc parades. Desfetes de la Maria

VESPRÀ S. VICENT FERRER

Ave Maria: vol de tres parades. Senyal a les parròquies. Desfetes del Vicent

S.VICENT FERRER

Cor Bisbal de dues parades. Es tira el Jaume.

Missa Bisbal. Alce del Jaume, de l'Andreu i del Vicent a l'inici de la Missa; alce de la Maria a l'alçar a Déu i del Manuel a la missa solta.

Mig dia: vol de tres parades. Desfetes del Vicent.

CONSUETA NOVA DE LA CATEDRAL DE VALÈNCIA

Cor Bisbal de dues parades. Es tira el Jaume. Senyal de Processó General.

Processó: alce al moure. Moviment de l'Arcís i repic del Pau mentre eix la processó, sense tocar cosa distinta quan eix la Relíquia. Vol de tres parades a l'eixida del Sant de la Catedral, al passar per la plaça de la Reina i a l'entrada a la Seu.

2 de maig. VESPRA DE LA SANTÍSSIMA CREU

Ave Maria: Repic

Canvi manual del rellotge. Horari d'estiu per a l'Ave Maria, Tancar la muralla i les ànimes.

DIVENDRES: PRIMERES VESPRES MARE DE DÉU DELS DESEMPARATS

Cor Bisbal de dues parades. Es tira la Maria.

DISSABTE: FESTA LITÚRGICA DE LA MARE DE DÉU DELS DESEMPARATS

Cor Bisbal de dues parades. Es tira la Maria, fent desfeta amb tranc a l'emballestà, "a l'estil de les parròquies".

Mig dia: vol de tres parades. Villancico amb l'Úrsula, la Violant i la Maria. Desfetes de la Maria. Les campanes es queden dretes.

Ave Maria: vol de tres parades. Senyal a les parròquies. La Bàrbera es queda dreta per a l'endemà. La primera parada a les huit en punt, en el moment de la Salve. Villancico amb l'Úrsula, la Violant i la Maria. Desfetes de la Maria. Voltes de la Maria en la tercera parada. Les campanes es queden dretes.

DIUMENGE: FESTA PÚBLICA DE LA MARE DE DÉU DELS DESEMPARATS

Alba a les 07:30 hores. Mitges voltes de la Maria. Desfetes de la Bàrbera i voltes, amb repics de la Caterina. La campana es queda dreta per deixar-la caure al mig dia. Vol de tres parades abans de la Missa d'Infants. Villancico amb l'Úrsula, la Violant i la Maria i desfetes de la Maria. Vol de la Maria a l'Alçar a Déu. Vol, deixant dretes les campanes, al moments de "En terres valencianes..." de l'Himne de la Coronació. No hi ha senyal per al cor.

Trasllat: una sola parada. Vol de les grans a l'eixida de la Capella, a l'aparéixer al carrer del Micalet i a l'entrada a la Catedral. En l'entremig vol dels tiples del racó, amb desfetes de les cinc campanes grans, primer de major a menor i en la segona parada de menor a major. En la darrera parada voltes de la Maria per a les batallades posteriors.

Mig dia: vol de cinc parades. Villancico amb l'Úrsula, la Violant i la Maria. Desfetes amb la Maria. Les campanes es deixen caure.

Processó: Senyal de processó general, mig hora abans de la processó. Repic en el moment de l'eixida de la Creu. En acabar el repic, alce. Vol de tres parades. Parada a l'eixida de la Mare de Déu. Parada de quatre desfetes de la Maria al passar la Mare de Déu per la plaça de la Reina i parada final a l'entrada a la Basílica de la Mare de Déu, deixant caure a continuació.

VESPRA DE L'ASCENSIÓ

Ave Maria: Repic.

ASCENSIÓ

Cor Bisbal de dues parades. Es tira la Maria. Alce del Jaume, de l'Andreu i del Vicent a l'inici de la Missa; alce de la Maria a l'alçar a Déu i del Manuel a la Comunió.

Mig dia: Vol de tres parades, a l'estil de l'antic Vol de Nona: en la primera parada fer les voltes i una desfeta de la Maria. Desfetes de la Maria després de la primera parada, del Jaume després de la segona, i desfeta i voltes del Manuel després de la tercera. Les campanes es deixen caure en acabar.

VESPRA DE LA PENTECOSTA

Ave Maria: Repic.

CONSUETA NOVA DE LA CATEDRAL DE VALÈNCIA

PENTECOSTA

Cor Bisbal de dues parades. Es tira la Maria.

Mig Dia: Repic.

VESPRA DE LA TRINITAT

Ave Maria: Repic.

TRINITAT

Cor Bisbal de dues parades. Es tira el Jaume.

Mig Dia: Repic.

VESPRA DEL CORPUS

Vol de mig dia: vol de tres parades. Villancico amb la Caterina, l'Úrsula, la Violant i la Maria. Desfetes de la Maria. Les campanes es deixen caure.

Cor Bisbal de dues parades. Es tira la Maria, fent desfeta amb tranc a l'emballestà, "a l'estil de les parròquies". En tots els cors d'aquests dies, d'acord amb el costum que ja senyala Aguado, en la primera part volteja la Caterina i repica el Pau. En les doblades oscil·la l'Arcís. Repic al Magnificat per l'Exposició Major

Ave Maria: vol de tres parades. Senyal a les parròquies. Villancico amb la Caterina, l'Úrsula, la Violant i la Maria. Desfetes de la Maria. Voltes de la Maria en la tercera parada. Les campanes es queden dretes.

CORPUS CHRISTI

Alba a les 08:00 hores. Mitges voltes de la Maria. Desfetes de la Caterina, repicant amb el Pau. Vol de tres parades. Villancico amb la Caterina, l'Úrsula, la Violant i la Maria. Desfetes de la Maria. Les campanes es deixen caure.

Cor Bisbal de dues parades. Es tira la Maria, fent desfeta amb tranc a l'emballestà, "a l'estil de les parròquies".

Alce a l'inici de la Missa Bisbal i villancico amb la Caterina, la Violant, el Pau i el Manuel a l'alçar a Déu. Missa solta alçant la Maria i les que queden per alçar.

Mig Dia: Vol general a l'estil de llumenàries. El vol es fa amb totes les campanes, incloent la Bàrbera. Villancico amb la Maria, la Caterina, l'Úrsula i la Violant i desfetes de la Maria, després de la primera parada. La segona parada és normal. La tercera és el Villancico amb l'Andreu i els sis tiples. La quarta parada és també normal, i en ella es fan voltes de totes les campanes, llevat dels quatre tiples i del Jaume. La quinta parada és el Racó, amb els quatre tiples del racó i el Jaume. Les campanes es deixen caure.

Cor Bisbal de dues parades. Es tira la Maria, fent desfeta amb tranc a l'emballestà, "a l'estil de les parròquies".

Processó. Senyal de processó general amb el Manuel. Repic en el moment de l'eixida de la Creu. En acabar el repic, alce. Vol de tres parades. Parada a l'eixida del Santíssim. Parada de quatre desfetes de la Maria al passar la Custòdia per la plaça de la Reina i parada a l'entrada a la Santa Església Catedral, amb voltes de les campanes grans, llevat del Jaume i dels tiples. Villancico del racó amb desfeta i voltes del Jaume en el moment de la Reserva Solemne, deixant caure a continuació.

23 juny VESPRA SANT JOAN

Ave Maria: Repic.

28 juny VESPRA SANT PERE I SANT PAU

Ave Maria: Repic.

24 juliol VESPRA S. JAUME

Si hi han vespres, es toca el Cor Bisbal de dues parades. Es tira el Jaume.

Ave Maria: Repic.

CONSUETA NOVA DE LA CATEDRAL DE VALÈNCIA

25 juliol SANT JAUME

Cor Bisbal de dues parades. Es tira el Jaume.

Mig Dia: Repic.

10 agost SANT LLORENÇ

18:00 h.: **Repret** de les campanes, començant des de la Caterina, passant per l'Úrsula, la Violant, l'Arcís, la Bàrbera, el Pau, el Vicent, l'Andreu, el Manuel, el Jaume i la Maria. En cada campana es revisarà el conjunt de ferratges i després es deixarà caure, alçant la campana següent. En cas de no haver cap incident, dues o tres desfetes de la Maria, deixant caure a continuació.

14 agost VESPRA DE LA MARE DE DÉU DE L'ASSUMPCIÓ. TITULAR DE LA SANTA ESGLÉSIA CATEDRAL

Cor Bisbal de dues parades. Es tira la Maria, fent desfeta amb tranc a l'emballestà, "a l'estil de les parròquies". Repic al Magnificat.

Ave Maria: vol de tres parades. Villancico amb l'Úrsula, la Violant i la Maria. Desfetes de la Maria. Voltes de la Maria en la tercera parada. Les campanes es queden dretes.

15 agost FESTA DE LA MARE DE DÉU DE L'ASSUMPCIÓ. TITULAR DE LA CATEDRAL

Alba a les 08:00. Mitges voltes de la Maria. Alce de la Bàrbera i desfetes, amb repics de la Caterina. La campana es queda dreta per deixar-la caure al mig dia. Vol de tres parades. Villancico amb l'Úrsula, la Violant i la Maria. Desfetes de la Maria. Es deixen caure les campanes.

Cor Bisbal de dues parades. Es tira la Maria, fent desfeta amb tranc a l'emballestà, "a l'estil de les parròquies". En acabant, la Maria es deixa dreta.

Trasllat. Alce en acabar el cor i una sola parada a l'entrada de la Mare de Déu a la Catedral. Mitges voltes de la Maria a l'Alçar a Déu.

Vol de mig dia de cinc parades, amb villancico i desfetes de la Maria, deixant caure al final de la tercera.

Cor Bisbal de dues parades. Es tira la Maria, fent desfeta amb tranc a l'emballestà, "a l'estil de les parròquies". En acabant, la Maria es deixa dreta.

Processó. Alce al Magnificat de les vespres. Una sola parada de quatre desfetes a l'eixida de la Mare de Déu i mentre passa per la plaça de la Reina amb voltes. A la tornada del Molt Il·lustre Capítol a la Seu, última parada amb voltes, i deixada caure.

7 setembre VESPRA NATIVITAT DE MARIA

19:00 h.: Repic. Antigament aquest toc es feia a l'Ave Maria, però els nous horaris de la Santa Església Catedral recomanen el canvi.

13 setembre VESPRA DE LA SANTÍSSIMA CREU

19:00 h.: Repic. Antigament aquest toc es feia a l'Ave Maria, però els nous horaris de la Santa Església Catedral recomanen el canvi.

Canvi manual del rellotge. Horari d'hivern per a l'Ave Maria, tancar la muralla i les ànimes.

Darrer diumenge d'octubre

A les 02:00 hores. canvi automàtic del rellotge a les 01:00 hores. Horari civil d'hivern.

8 d'octubre: VESPRA DE SANT DONÍS

Cor Bisbal de dues parades: es tira la Maria.

Ave Maria: vol de tres parades deixant caure les campanes, sense senyal a les parròquies ni desfetes.

9 octubre: DEDICACIÓ DE LA SANTA ESGLÉSIA CATEDRAL

Cor Bisbal de dues parades: es tira la Maria.

Mig Dia: vol de tres parades. La primera parada toques les dotze, la segona, de quatre desfetes de la Maria, quan arriba la Ciutat per al Te Deum i la tercera, amb voltes i deixada

CONSUETA NOVA DE LA CATEDRAL DE VALÈNCIA

caure, a l'eixida de la Ciutat. En el cas que l'Ajuntament votara de no assistir al Te Deum, la tercera parada serà quan passe la Ciutat pel cantó del carrer de Sant Vicent i el carrer de la Pau.

octubre SANT CALZE

18:30 a 19:00 h.: Vol de tres parades anunciant la missa. La festa del Sant Calze es celebra l'últim dijous d'octubre.

31 d'octubre: VESPRA DE TOTS SANTS

Ave Maria: Repic.

01 novembre: TOTS SANTS

Cor Bisbal de dues parades. Es tira la Maria.

Mig Dia: Repic.

Ave Maria: Tres parades de clamoreig marcant la vespra de Tots Difunts

02 novembre TOTS DIFUNTS

Mig dia: Tres parades de clamoreig.

18:15 h.: Tres parades de clamoreig per anunciar les vespres i la Eucaristia. A continuació dues parades més: la primera a l'alçar a Déu i la última, llarga a l'estil de la tercera, en començar el primer Respons al peu de l'altar.

novembre VESPRA DE CRIST REI

Ave Maria: Repic.

CRIST REI - CAP DE L'ANY LITÚRGIC

Cor d'una parada. Es tira l'Andreu.

Mig dia: Repic.

8. - *Els tocs de la Catedral i les Parròquies*

Els tocs de la Catedral i les Parròquies

València és una Comunitat, de la qual els Campanars de la Catedral i de les Parròquies són el símbol visual i acústic que reconstrueix la Ciutat Ideal. Les antigues normes, de sempre, han obligat que les parròquies, i les esglésies que en depenien (com els convents i les esglésies menors) tocaren coordinades amb la Catedral, l'Església Mare. El senyal a les parròquies, anterior als vols generals, o el mateix repic que precedia les oracions del matí i de la poqueta nit, tenien com a missió la coordinació de totes les campanes de la Ciutat, perquè tocàren a l'uníson, seguint la iniciativa de la Seu. De fet, el vol general no significava, com va explicar en una entrevista Josep Estellés, el toc de totes les campanes de València, sinó el toc d'algunes o de totes les campanes, en totes les esglésies de la Ciutat. Les campanes grans de les parròquies sols tocaven quatre o cinc vegades a l'any: el dia dels dos titulars de l'església, el dia de Pasqua, el dia de Nadal i, sobre tot, el dia del Corpus Christi.

L'electrificació, que permet el toc de qualsevol campana sense esforç, ha suposat la banalització dels tocs: per a qualsevol festa toquen qualsevol campana, i ja no es nota la diferència entre una i una altra festivitats. Recuperant aquesta tradició comunitària, hi ha uns tocs que cada parròquia ha d'interpretar, al llarg de l'any, així com una sèrie, molt reduïda, i adaptada a les necessitats actuals, de tocs que s'han de fer per totes les torres de la Ciutat.

Tocs anuals de cada parròquia

Tota parròquia haurà de tocar, necessàriament, a banda dels tocs litúrgics, associats a les Misses Majors o a les Processons, la vespra a la poqueta nit i el dia de la festa a les dotze del mig dia de les següents festivitats:

- Els dos Titulars de la Parròquia
- El dia de Nadal
- El dia de Pasqua
- El dia del Corpus Christi

Aquestes són festes de totes les campanes. Per a festes de menor importància litúrgica és recomana no tocar la campana major, com ara Dijous Sant, Diumenge de Rams, Tots Sants, o inclús els Sants Vicents i la Mare de Déu dels Desemparats.

Tocs anuals de totes les parròquies

D'acord amb les instruccions marcades per l'Epacta Valentina, totes les parròquies i altres esglésies de la Ciutat de València hauran de tocar les campanes en les següents festivitats, una volta haja començat a tocar la Catedral:

- ***Nadal:** a les 12:05 hores
- **Sant Vicent Màrtir:** a les 12:05 hores
- **Dijous Sant:** quan la Catedral toque el Gloria in Excelsis Deo
- ***Dissabte Sant:** quan la Catedral toque el Gloria in Excelsis Deo
- ***Pasqua:** a les 12:05 hores
- **Sant Vicent Ferrer:** a les 12:05 hores
- **Mare de Déu dels Desemparats:** a les 12:05 hores
- ***Corpus Christi:** a les 12:05 hores

CONSUETA NOVA DE LA CATEDRAL DE VALÈNCIA

D'acord amb la tradició, sols els dies marcats amb * necessiten el toc de totes les campanes. En les altres festivitats es recomana de no tocar la campana gran.

El toc ha de començar després de que el Micalet toque les 12, en el cas del vols de Mig Dia, i quan les campanes de la Catedral hagen començat a sonar. Es recomanen tres tocs de 5 minuts a les 12:05, a les 12:15 i a les 12:30, encara que només siga obligat el primer. Igualment és preceptiu el toc del Gloria, encara que no siga el moment de la cel·lebració local, en totes les esglésies, el Dijous i el Dissabte Sant.

Aquest toc general es reproduirà en festivitats especials, com les entrades d'Arquebisbe i altres actes, degudament avisats.

Tocs generals de mort

En el cas de tocs de mort generals (mort de Papa, d'Arquebisbe, etc.), les distintes parròquies procuraran de tocar a mort el dia de la cel·lebració de l'òbit, a les 12:05 hores. En cas de no poder tocar a mort, per limitacions de l'electrificació, evitaran l'ús de campanes al vol per anunciar les misses, limitant-se a una campana menor i per un curt espai de temps.

Control informàtic dels tocs

La pràcticament total electrificació de les campanes de la ciutat (llevat de la notable excepció del Col·lege del Corpus Christi i de les torres menors de la Companyia de Jesús i de l'Escola Pia) permeten d'assegurar que en un temps no massa llunyà aquests tocs generals aniran coordinats per l'ordinador de la Santa Església Catedral, el qual donarà les instruccions informàtiques per al toc de la resta de les campanes de la ciutat.

Mentre tant caldrà seguir aquesta normativa, d'acord amb les instruccions que marque cada any, i mitjançant circulars, la Cúria Diocesana.

9. - Conservació de les campanes i tocs alternatius

Conservació de les campanes

La conservació de les campanes, la neteja de la Sala de les Campanes, i el manteniment dels mecanismes per al toc automàtic, van a càrrec del Gremi de Campaners Valencians.

Conservació de les campanes

Els campaners hauran de revisar, constantment, l'estat dels elements auxiliars de fixació de les campanes a la truja i al mur. També revisaran, a cada toc, l'estat de les cordes, corretges, soquets i altres elements de fixació dels batalls, evitant sobre tot el joc lateral així com l'excessiva caiguda del martell, que poden fer tant de mal al bronze o, fins i tot, als campaners.

Conservació de la sala

Els campaners tindran neta la sala de les campanes d'enrunes, elements inservibles, i evitaran, en la mesura del possible, que hom fume, proposant al menys que no tiren les puntes de cigarret per terra. Així mateix tindran un programa anual de conservació de les fustes de la sala, de les finestres acústiques o de la mateixa tarima. Les cordes, les escales, les ferramentes, els motors no utilitzats però encara útils, tindran un lloc propi per a la seua conservació en la mateixa sala i per facilitar el seu possible ús.

Conservació dels mecanismes per al toc automàtic

Els campaners conservaran tots els mecanismes per al toc automàtic, des de l'ordinador, instal·lat a la sacristia de la capella de Sant Vicent màrtir, fins als motors, i els mecanismes d'aire comprimit per al toc del Micalet i de les altres campanes de la torre. Tots els mecanismes, subvencionats per diverses institucions, foren instal·lats a proposta i per la iniciativa del Gremi de Campaners Valencians. La conservació es realitzarà, en la mesura del possible, pels mateixos membres del Gremi de Campaners Valencians, recorrent a empreses especialitzades en el cas de problemes tècnics complexes. De manera especial caldrà tindre en compte l'engrassament i la tensió de les cadenes dels motors, la neteja periòdica del dipòsit d'aire comprimit, el nivell de l'oli del compressor i el bon funcionament dels mecanismes electrònics, mecànics i hidràulics.

Tocs alternatius

L'interés i la dedicació dels membres del Gremi de Campaners Valencians al servei de les campanes d'aquesta Santa Església Catedral, no permeten sempre de poder realitzar els tocs amb la dignitat i elegància que la institució es mereix, sobre tot quan coincideixen en hores de treball dels campaners. Proponem per tant una sèrie de tocs que, tot i tenint un resultat distint del marcat per aquesta Consueta Nova, tindran el mateix significat.

Cor bisbal de dues parades

El Cor Bisbal ha d'interpretar-se, sempre, amb una de les tres campanes grans, segons la festivitat, com són el Jaume, el Manuel o la Maria.

No obstant, una solució alternativa podrà ser l'ús del Jaume, que necessita un sol campaner, en compte del Manuel, per al qual cal dues persones, o la Maria, que necessita de tres. Inclús, el toc de l'Andreu serà de primera classe quan es fassa el mig, és a dir la passada de trancs entre una i l'altra parada. En el cas d'haver un sol campaner, i no poder desplaçar-se a l'encollat, el toc podria ser encara més simple, sense perdre el significat, amb una desfeta entre la primera i la segona parada (en aquest toc, i per una qüestió de

CONSUETA NOVA DE LA CATEDRAL DE VALÈNCIA

duració, no és costum en aquesta Santa Església Catedral de fer més que enrotllar la corda, passada de trancs si és de dues parades o res, si sols és d'una parada, i voltes). Mai podrà tocar-se aquest cor amb el Vicent o una altra com a campana major.

Vol de festa

El vol de festa d'aquesta Santa Església Catedral es realitza amb les cinc campanes grans, amb les excepcions marcades al llarg de la present Consueta Nova. No obstant, en casos de poca presència de gent, es pot realitzar de distintes maneres, sense que el toc canvie de significat:

- Amb les tres campanes noves, és a dir aquelles que tenen la truja de fusta refeta als noranta, com ara el Vicent, el Jaume i l'Andreu, per aquest ordre d'entrada (tres campaners).
- Amb les tres campanes del mig, és a dir amb el Jaume, l'Andreu i el Manuel, per aquest ordre d'entrada (quatre o cinc campaners).
- Amb les cinc campanes, sense deixar de tocar les noves, enrotllant corda al Manuel i parant-lo, enrotllant corda a la Maria i parant-la, de manera que en cada parada toquen les cinc campanes, encara que no puguen coincidir les dues majors (cinc o sis campaners).

El vol de les cinc campanes grans exigeix el concurs de set a deu campaners (un per al Vicent, un altre per a l'Andreu, un o dos per al Jaume, dos, tres o quatre per al Manuel, dos, tres o quatre per a la Maria).

En cas de poca gent, l'alce de les campanes es farà començant per les tres noves, després el Manuel sol i finalment la Maria sola. L'alce s'haurà de fer abans del toc de l'hora corresponent, llevat de les Misses Bisbals.

Cor diari

El cor diari automàtic s'interpreta, com ja sabem, amb el toc mecànic de la Bàrbera. No obstant, si haguera un campaner en la torre, pot acompanyar el toc amb el repic manual de la Caterina, sense que el cor canvie de significat.

Oracions de dissabte i diumenge

Les oracions del cap de setmana, al mig dia i a la poqueta nit, van precedides del mig vol de la Bàrbera, així com el toc de la Sabatina. En el cas que haja un campaner en la torre, pot acompanyar el toc amb el repic manual de la Caterina, sense que el toc canvie de significat.

CONSUETA NOVA DE LA CATEDRAL DE VALÈNCIA

Bibliografia

- Per a la realització d'aquesta Consueta Nova hem utilitzat, preferentment la Consueta de Theodosio de Herrera y Bonilla de 1705, publicada en la revista "Campaners" nº 1/2 - Gremi de Campaners Valencians - València - 1989.
- També hem utilitzat la Consueta de Francisco Mas Gadea, escrita en 1977, i publicada en la mateixa revista, així com la Consueta incompleta de José Estellés, escrita cap a 1945, i publicada així mateix en "Campaners" nº 1/2.
- Ha segut extremadament útil el Cuaderno de todos los toques de campanas así ordinarios como extraordinarios que se tocan en esta Santa Iglesia Metropolitana de Valencia escrito por el campanero Rafael Aguado Romaguera en el año 1912, publicada en "Campaners" nº 5 - Gremi de Campaners Valencians - València - 1991.
- No oblidem **José Sanchis Sivera** Contribución al estudio de la ferretería valenciana en los siglos XIV y XV - Archivo de Arte Valenciano - València - 1922
- També del mateix autor, com Editor del Libre de Antiquitats - València - 1926 i La Catedral de València - València - 1909
- Finalment la Consueta Anònima està publicada per **José Ruiz de Lihory** La Música en Valencia - Diccionario Biográfico y Crítico - ANÓNIMOS Campanas de Valencia - València - 1903 - f. 39/47

CONSUETA NOVA DE LA CATEDRAL DE VALÈNCIA

Aquesta Consueta Nova fou acabada de redactar
en les primeres vespres de la Solemnitat
del Corpus Christi de 1993
i verificada al llarg de
l'any litúrgic 1993-1994
acabant les modificacions
en la memòria de Sant Tomàs de Villanueva, Arquebisbe
de la present ciutat de València, 10 d'octubre de 1994, un
any i un dia després de la visita de l'actual Arquebisbe
Agustín García Gasco
a la sala de les campanes
sent Degà de la Santa Església Catedral
el Molt Il·lustre Senyor Mossén Ramon Arnau
i Clavari Major del Gremi de Campaners Valencians
el Licenciat Francesc Xavier Martín Noguera.
Participaren en la redacció i adequació als temps actuals
tots els membres del Gremi de Campaners Valencians
destacant les aportacions més especialitzades d'Eric Brottier,
de Vicent España i Laveda, de Juan Ignacio Gonzalo Álvaro,
de Claude Graber, de Salvador-Artemi Mollà i Alcañiz, d'Eva San Evaristo.
Per la transcripció, Dr. Francesc Llop i Bayo, Escrivà del Gremi.

**AVE MARIA
LAVS DEO**

Addenda:

La Consueta Nova va ser revisada i actualitzada entre 2012 i 2013, realitzant-ne
diverses modificacions en tocs i festes el gener de 2013 pels membres
dels Campaners de la Catedral de València, i sent aprovada
a la Junta General Ordinària de l'esmentat any.